

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

5

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

KNIHOVNY SLAVÍ

- Městská knihovna v Praze – 130 let
- Sto let Knihovny Jiřího Mahena v Brně a Městské knihovny Hodonín
- Rozhovor s D. Divínovou, ředitelkou Masarykovy veřejné knihovny Vsetín, ke 100. výročí její existence
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě – 70 let

KNIHOVNY V NOVÉM

- Městská knihovna F. Plamínkové v Černošicích – i přes omezení má nárůst počtu čtenářů a výpůjček

Rozhovor s Tomášem Foltýnem,
novým generálním ředitelem NK ČR
Knihobox!
Splněný sen v knihovně v Kladorubech
Jan Lukavec – knihovník i publicista

KNIHOVNA FRANTIŠKY PLAMÍNKOVÉ

Městská knihovna v Praze: udržitelně a s nadšením do další stotřicítky

s. 163–165

← Vizualizace exteriéru a interiéru nové pobočky Městské knihovny

← v Praze na Petřinách Vizualizace: archiv MKP

Zavazující Masarykův odkaz s. 168–170

↑ Přípomenuť stého výročí existence Masarykovy veřejné knihovny Vsetín stylově – zleva: Magda Goláňová (vedoucí knihovnických služeb), Daniela Divinová (ředitelka) a Kateřina Janošková (zástupkyně ředitelky)

Foto: archiv MVK Vsetín

Knihobox!

s. 193

Knihobox – novinka z Městské knihovny Most →

Foto: archiv MěK Most

Sto let knihovny v Hodoníně s. 171–173

↑ Galerie Vednevnoci

← Neformální klub pro mladé Zašívárna

Foto: archiv MěK Hodonín

Velikonoční stromy pod patronací knihovny s. 198

← Velikonoční strom ze Sedlčan

Foto: archiv MěK Sedlčany

Splněný sen...

s. 190–191

Scénické čtení z knihy Petra Ondrouška Podivná parta →

Foto: Veronika Havlíková

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

5 | 2021 | ročník 73

OBSAH

Téma – Knihovny slaví

163 Městská knihovna v Praze: udržitelně a s nadšením do další stotřicítky | Lenka Hanzlíková

165 Sto otisků Knihovny Jiřího Mahena v Brně | Ivo Marušík

166 Stoletá kráska – Knihovna Jiřího Mahena v Brně | Libuše Nivnická

168 Zavazující Masarykův odkaz | Kateřina Janošková

171 Sto let knihovny v Hodoníně | Alexandra Stužková

174 Sedmdesát let podpory regionu | Libuše Foberová

Rozhovor s Mgr. Tomášem Foltýnem, novým generálním ředitelem NK ČR

176 O sídelní strategii NK ČR a jiném | Jaroslav Čisář

179 Napsali jste nám

Knihovny a uživatelé se specifickými potřebami

180 Nejtěžší knihovnická disciplína nese ovoce (2. část) | Zlata Houšková

Průzkumy

183 Dostupnost služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami 2020 (2. část) | Vladana Pillerová

187 Elektronické knihy dnes a zítra (2. část) | Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský

190 Knihovny v malých obcích Splněný sen... | Veronika Havlíková

192 Udržitelnost rozvoje v knihovnách Lépe, zdravěji, udržitelněji. V knihovnách

| Martina Košanová, Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček

193 Využití nových technologií Knihobox! | Miroslav Bünter

194 Knihovníci – literární tvůrci Zajímají mne témata, která leží „na pomezí“ | Milan Valden

196 Knihovny v novém V černošické knihovně i přes omezení

přibývá čtenářů | Irena Šilhánková

198 Neušlo nám Velikonoční stromy pod patronací knihovny

| Alena Budková

199 Ze světa | Roman Giebisch

200 Literární výročí Červen | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Městská knihovna Františky Plamínkové
v Černošicích sídlí v moderním
přístavěném křídle k vile Tišnovských
Foto: Kateřina Bobková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>

CONTENTS

Topic – Libraries celebrating

163 Prague Municipal Library: sustainably and enthusiastically for the next hundred and thirty years | Lenka Hanzlíková

165 A hundred prints at the Jiří Mahen Library in Brno | Ivo Marušík

166 Hundred-year-old beauty – Jiří Mahen Library in Brno

| Libuše Nivnická

168 Masaryk's binding legacy | Kateřina Janošková

171 Hodonín Library centenary | Alexandra Stužková

174 Seventy years of regional support | Libuše Foberová

Interview with Mgr. Tomáš Foltýn,

the new Czech National Library General Director

176 The Czech National Library premises policy and other matters

| Jaroslav Čisář

179 You wrote to us

Libraries and users with special needs

180 The most difficult discipline for librarians bears fruit (Part 2)

| Zlata Houšková

183 Accessibility of library services to users with special needs 2020

(Part 2) | Vladana Pillerová

187 E-books today and tomorrow (Part 2)

| Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský

Libraries in small municipalities

190 A dream comes true... | Veronika Havlíková

Sustainability of development at libraries

192 Better, healthier and more sustainably. At libraries

| Martina Košanová, Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček

193 Using new technologies Bookbox! | Miroslav Bünter

Librarians – literary creators

194 I'm into subjects that lie "on the borderline" | Milan Valden

Libraries anew

196 More readers at Černošice Library despite the restrictions

| Irena Šilhánková

It did not escape us

198 Easter trees under library auspices | Alena Budková

199 From the World | Roman Giebisch

200 Literary anniversaries June | Milan Valden

INHALT

Thema – Bibliotheken feiern

163 Die Stadtbibliothek in Prag: nachhaltig und mit Begeisterung bis zu den nächsten einhundertdreißig | Lenka Hanzlíková

165 Ein Hundert Abdrucke der Jiří Mahen Bibliothek | Ivo Marušík

166 Die hundertjährige Schöne – Jiří Mahen Bibliothek in Brno

| Libuše Nivnická

168 Das Erbe von Masaryk verpflichtet | Kateřina Janošková

171 Ein hundert Jahre der Bibliothek in Hodonín | Alexandra Stužková

174 Siebzig Jahre von der Regionsunterstützung | Libuše Foberová

Gespräch mit Mgr. Tomáš Foltýn, dem neuen Generaldirektor

der National Bibliothek

176 Über die Residenzstrategie und Andere | Jaroslav Čisář

179 Ihr habt uns geschrieben

Bibliotheken und Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen

180 Die schwierigste Bibliotheksdisziplin trägt Früchte (2. Teil)

| Zlata Houšková

183 Erreichbarkeit der Bibliotheksdienste für Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen 2020 (Teil 2) | Vladana Pillerová

187 Elektronische Bücher heute und morgen (2. Teil)

| Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský

Bibliotheken in kleinen Dörfern

190 Ein erfüllter Traum... | Veronika Havlíková

Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken

192 Besser, gesünder, nachhaltiger. In Bibliotheken

| Martina Košanová, Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček

Benutzung der neuen Technologien

193 Bücherbox! | Miroslav Bünter

Bibliothekare – literarische Schöpfer

194 Ich interessiere mich für Themen, die an der Grenze liegen | Milan Valden

Bibliotheken in neuem Mantel

196 In der Bibliothek in Černošice gibt es Leserkreis trotz Beschränkungen

| Irena Šilhánková

Das ist uns nicht entgangen

198 Ostern Bäume unter der Schirmherrschaft der Bibliothek | Alena Budková

199 Aus der Welt | Roman Giebisch

200 Literarische Jahrestage Juni | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Obsažné sebevědomí

V rámci propagace našeho časopisu jsme v redakci připravili jeho elektronickou prezentaci pro potřeby dnes nutného využití v rámci různých videokonferencí. Zrovna v březnu jsme měli příležitost prezentovat se na poradách metodiků Zlínského a Plzeňského kraje. O *Čtenáři* tam tvrdíme – v souladu se skutečností a prezentacemi z předchozích desetiletí existence tohoto periodika –, že je jako jediné celostátní tištěné periodikum vpravdě kronikou knihovnického oboru. Nic na tom nemění ani jeho elektronická verze. Někdy se skoro zardívám nad tak sebevědomou charakteristikou, ale při pohledu na obsah tohoto čísla, který mám vyjádřit i formou tohoto editoria, odhazují falešnou skromnost. Domnívám se, že v daném případě lze minimálně toto epiteton použít naprosto objektivně a beze vší nadsázky.

Představíme vám knihovny a jejich činnost z různých koutů Česka. V abecedním pořadí, abych někoho neupřednostňoval, zde figurují texty o knihovnách a jejich aktivitách z Brna, Černošic, Hodonína, Kladorub, Mostu, Ostravy, Prahy i Vsetína. Můžete si přečíst jeden z prvních, ne-li vůbec první rozhovor s novým generálním ředitelem Národní knihovny ČR, dále o jednom z knihovníků-literárních tvůrců, o aktivitách našich knihoven v rámci udržitelnosti jejich rozvoje, vycházejících ze směrnice IFLA (na zadní straně obálky naleznete navíc soupis chystaných akcí na nejbližší období), o službách knihoven pro uživatele se specifickými potřebami a inspirativní možnosti jejich prohlubování, o vydávání e-knih v ČR, jejichž obliba v probíhající pandemické období mezi čtenáři knihoven doslova skokově roste, o zbrusu nové službě Knihobox nebo výstavě ke stulům existence městské knihovny v Brně.

V neúprosném běhu času je trvalost a stabilita institucí příkladnou hodnotou, dokladem jejich nezbytnosti, kreativity v měnících se podmínkách rozvoje společnosti a vývoje technologických prostředků. I když v historickém kontextu existence naší země bylo máloco oprostěno od problémů a nevyžadovalo stálou péči, invenci, kreativitu a úsilí, připomínky výročí existence Městské knihovny v Praze, Knihovny Jiřího Mahena v Brně, Masarykovy veřejné knihovny Vsetín, Městské knihovny Hodonín a Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě jsou jasným dokladem toho, že knihovny neztratily ani ve 21. století nic ze svého smyslu, potřebnosti a významu. Záleží ovšem na tom, kdo je správně kormidluje do vod uživatelské poptávky a nakolik to chápou jejich zřizovatelé.

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vílková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svvkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vilkova@svvkl.cz (Pavla Vílková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 5. 2021.

Číslo vyšlo 17. 5. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Městská knihovna v Praze: udržitelně a s nadšením do další stotřicítky

Založení Městské knihovny v Praze (MKP), tehdy Knihovny královského hlavního města Prahy, se datuje do roku 1891. Připojuje se tedy do skupiny letošních knihovnických jubilatů, a to číslicí 130. Jaká byla cesta knihovny historií, kam došla a hlavně, kam má namířeno?

OD SOVY K ŘEHÁKOVI

Prvním místem působení knihovny byla veřejná čítárna v ulici Na Zderaze a chvíli také trvalo, než si knihovna vymohla profesionalitu i prvního ředitele. Tím se v roce 1910 stal básník, ale také městský úředník Antonín Sova, kterého vystřídal stavitel ikonické budovy Ústřední knihovny na Mariánském náměstí a také designér systému centrálního oborového třídění Jan Thon. Z dalších významných lidí, kteří stáli v čele knihovny, zmiňme alespoň Jaroslava Freye, který byl pověřen vedením knihovny v letech 1948–1949, Rudolfa Málka, který dokázal využít politického oteplení pro rozvoj knihovny v šedesátých letech, nebo paní ředitelku Annu Bimkovou, která provedla knihovnu revolucí v roce 1989 a byla iniciátorkou generální rekonstrukce Ústřední knihovny v letech 1995–1998.

Městskou knihovnu v Praze nyní řídí Tomáš Řehák, který je v jejím čele od roku 2002. Do knihovny nastoupil v roce 1992 na místo experta na automatizaci výpůjčních agend, dnešním jazykem je to něco jako vedoucí ajťák a vývojář. Stál tak u zrodu a vývoje originálního automatizovaného knihovního systému Koniáš, který MKP používá a rozvíjí dodnes. Nadšení pro nové technologie ho neopustilo, a tak se za jeho vedení knihovna nejen plně automatizovala a zavedla návazné služby, třeba možnost vracet vypůjčené dokumenty napříč všemi (44 + 3 pojízdné knihovny) pobočkami nebo rezervaci s dovozem, ale pustila se také do implementace technologie RFID. Součástí knihovny je i digitalizační pracoviště, které provádí nejen záchrannou digitalizaci, ale je i vydavatelem e-knih. Ročně jich vyjde kolem 300. V současnosti se tak knihovna řadí k největším vydavatelům e-knih v ČR. Tituly jsou zdarma dostupné široké veřejnosti prostřednictvím E-knihovny na www.e-knihovna.cz.

Říkáte si teď, že technologické hračky jsou sice pěkné, ale že knihovnu tvoří lidé? Máte úplnou pravdu, a službám od lidí pro lidi bude proto věnován zbytek textu. Jenže technologie jsou tu, jen tak se jich nezabýváme. V tom nejlepším případě je knihovna nejen místem, které je aktivně využívá, ale také je představuje těm, kteří by se k nim třeba jinak nedostali. Zvládli jsme to s internetem, není důvod, proč se nepustit do samoobsluhy pomocí dotykových médií, představení 3D tisku nebo online komunikačních nástrojů...

Vizualizace interiéru nové pobočky v Praze 6 na Petřinách

MKP patří k největším vydavatelům e-knih v ČR

chybí osobní setkání, ale zato je bez hranic. Myšlenka hybridních akcí, kdy část auditoria se akce účastní osobně a část vzdáleně, je něco, s čím je potřeba počítat i do budoucna. Kromě akcí nezapomínáme ani na čtení. Čeho se mohou čtenářky a čtenáři od nás v první polovině roku dočkat, představuje *Ediční plán E-knihovny*. Najdete tam taková jména, jako je Margaret Mitchellová, Oscar Wilde, Viola Fischerová, Karel Šiktanc, Pavel Šrut nebo Petr Král. Bonbónkem k 130. narozeninám knihovny bude titul *Naivní detektivka z knihovny*, který se chystáme převést do podoby audioknihy.

Vše ale samozřejmě není online. Po letech příprav by se mohla začít stavět nová knihovna na Petříně v Praze 6, novou podobu dostane sál naučné literatury v Ústřední knihovně v Praze 1, která napomůže tomu, aby prostor byl vhodný jak ke studiu, tak k práci v malých skupinách, ale i jako prostor pro akce. Pobočka v Břevnově v Praze 6 bude vybavena novým závěsným systémem, aby mohla pořádat místní výstavy. Samoobslužná zařízení, která umí zatím jen knihy půjčovat, se je naučí také vracet a umožní realizovat platby. V samoobslužnosti půjdeme ještě dál. S vyzvedávacími boxy nás už sice předběhli v Blansku, ale otevřít první českou samoobslužnou půjčovnu knih by se snad mohlo podařit. Půjčovna bez stálé přítomnosti knihovníků by měla být otevřena v polovině roku 2021 v Centru Černý Most v Praze 14.

DO 130. ROKU UDRŽITELNĚ...

Přemýšleli jste někdy o tom, že knihovna je svým způsobem jediným dlouhodobě funkčním, tedy jasně udržitelným, dobrým příkladem sdílených služeb? Nevlastnit a sdílet je dnes trendy a knihovny jsou lety ověřený koncept. Knihovně nechybí ani schopnost přizpůsobit se. Proto i pro stotřicetiletou MKP platí, že v mnohém zůstává stejná, v mnohém se služby posunuly a proměnily. Kromě toho, že knihovna umožňuje sdílení kulturního bohatství a vědomostí, je to také fyzický i virtuální prostor pro sdílení a vymýšlení nápadů a nově také pro jejich realizaci.

Tři kreativní centra – DOK16, Atelier Jezerka a Suterén (*pozn. red.: už jsme vám je v minulém roce na stránkách Čtenáře představovali: č. 10–12/2020*) – nabízejí prostor i vybavení pro uskutečnění nápadů v oblasti práce se dřevem a látkami, 3D tisku i grafiky. Zároveň tyto dílny v rámci tématu udržitelnosti budou nabízet praktické workshopy „ze starého nově“ – využití zdánlivě nevyužitelného – a chybět nebudou ani tolik oblíbené výměny.

...A S NADŠENÍM

Nadšení netlumí ani koronavirus, který drží knihovnu a knihovníky v online prostředí. I to ale nabízí knihovně prostor pro poskytování relevantních služeb. MKP se v průběhu jednoho roku podařilo vybudovat poměrně zajímavý online obsah, tvořený především záznamy i živými přenosy na Youtube kanálu a s podcasty na platformě Soundcloud. Rádi bychom v jeho doplňování pokračovali, protože formátu online sice

Pokud to situace dovolí, rádi bychom uspořádali kulturní prázdniny s akcemi pod širým nebem. Součástí bude nejen tradiční literárně-hudební festival *Knihovna na vlnách*, ale mnohem širší škála aktivit. Mnohé z nich by se měly odehrát také na Mariánském náměstí, které obklopuje Nová radnice, Ústřední knihovna MKP a Národní knihovna ČR. Náměstí, které bylo před rokem a půl ještě parkovištěm, se tak postupně a i přispěním knihovny mění v přirozený bod pro kulturu i lelkování v centru města.

LENKA HANZLÍKOVÁ | lenka.hanzlikova@mlp.cz

Pro ty, kteří se chtějí dozvědět více:

Městská knihovna v zrcadle času. Střípky z historie knihovny. <http://l.mlp.cz/stripkyzhistorie>

Udržitelný playlist. <http://l.mlp.cz/udrzitelnypodcast>

Ediční plán E-knihovny. Jaro-léto 2021. <http://l.mlp.cz/edicak2021>

Téma

Knihovny slaví

Sto otisků Knihovny Jiřího Mahena v Brně

Pobočka KJM v Bystrci v roce 1988, kdy musela být kvůli havarijnímu stavu budovy přesunuta do Vondrákovy ulice; dnes je zde veterinární ordinace

Foto: archiv KJM v Brně

V letošním roce uplynulo sto let od chvíle, kdy byla založena Veřejná knihovna v Brně a jejím vedením byl pověřen Antonín Vančura, známý jako Jiří Mahen. Dnešní Knihovna Jiřího Mahena v Brně si své výročí připomíná výstavou fotografií míst, která jsou spjata s knihovnou a osobou Jiřího Mahena. Čeká vás cesta do minulosti, připomenutí míst, kde měla bývalá Veřejná knihovna svá první působiště. Podíváme se na místa, se kterými spojil svůj život Jiří Mahen a kde si připomínají tuto všestrannou osobnost současní Brňané. Navštívíme spolu také historické pobočky, které už neexistují, a srovnáme tato místa se současnou fotografií. A samozřejmě nemohou chybět aktuálně fungující pobočky a knihovny, kam chodí čtenáři pro knihy dnes. Výstavu bude možné navštívit v ulici Pohořelec v Brně během května a června 2021.

IVO MARUŠÁK | marusak@kjm.cz

Stoletá kráska – Knihovna Jiřího Mahena v Brně

*Knihovna, která chce zůstatí pouhou půjčovnou,
nezasluhuje názvu knihovny.*

Jiří Mahen, *Nutnosti a možnosti veřejných knihoven* (1925)

Nemohu začít jinak než touto burčující a nadčasovou myšlenkou Jiřího Mahena, prvního knihovníka Veřejné knihovny města Brna, založené 1. 2. 1921. Zdá se mi, že dnes mnohdy objevujeme dávno zakotvené principy fungování veřejné knihovny, hovoříme o inovacích a novém designu služeb tam, kde už bylo podstatné vyřešeno.

NADČASOVÝ JIŘÍ MAHEN

S velkým respektem listuji publikacemi o tom, jak dělat knihovnu, které jsou stále v našem knihovním fondu a ve kterých jsou původní vpisky Jiřího Mahena. Poznámky typu „pro nás nic“ či škrty celých pasáží svědčí o tom, že s razancí sobě vlastní dokázal vybírat ze zákonů to podstatné pro fungování konkrétní knihovny.

Nicméně přes existenci knihovního zákona nebyl v Brně vznik veřejné knihovny snadnou záležitostí. První veřejná knihovna města Brna vznikala na základech mnoha spolkových knihoven a mnoho z nich se svých fondů vzdát nechťelo. Prozíravá však byla podmínka knihovní rady, že knihovna nebude veřejnosti otevřena dříve, dokud nebude mít alespoň 10 000 svazků. To se podařilo až v listopadu 1922 se stavem 13 228 svazků, z nichž bylo knih zábavných 10 037 a knih poučných 2337, časopisů 814 svazků.

Nešlo ale jen o počty svazků. Konfrontace u nás dochovaných archiválií s článkem 3 *Nařízení vlády Československé republiky, jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních*, který hovoří o tom, jaké knihy v knihovně být nemají, dovozuje, že Mahen usiloval o co nejvyšší obsahovou hodnotu knih, ale cesta to byla nesnadná. V jeho dopise presidiu městské rady ze dne 3. 3. 1925 se mj. dočítáme: *Knihovník i jeho pomocník marně běhají do regálů pro knihy, kterých tam není. Dnes je v regálech 17.000 svazků. Ale polovina jsou autoři, kteří se nečtou, nebo sbírky, které musí být v knihovně, ale vyhledávají se zřídka. Zbývají tedy pro 2.000 čtenářů 8–9.000 svazků, což ovšem nestačí.*

Vrátím-li se ke spisu *Nutnosti a možnosti veřejných knihoven*, najdeme zde i tabulky, které uvádějí skutečné stavy fondů v roce 1924 a stanovují – dnešními slovy – standardy pro počty nutné a ideální. Ve vazbě na tyto potřebné počty kalkuloval Mahen i minimální a maximální potřebný rozpočet na pět let. Věnuje se zde i otázkám reklamy, která má ovšem smysl, je-li věc řádně vybudována: *Jinak je reklama zmetkem, který je na pohled zábavný, ale vnitřně chudák.*

Mahen také věnoval mimořádnou pozornost významu veřejné knihovny pro studium. Ostatně i prováděcí nařízení vlády přesně vymezuje, že každá příruční knihovna obsahuje sbírku zákonů, přiměřený slovník naučný vyhovující moderním potřebám, dále díla všeobecně poučná, slovníky, praktické příručky, statistiky, názorné pomůcky, díla týkající se hlavně poměrů místních a krajových, vůbec tiskopisy prohlubující vědomí čtenářů. A Mahen k tomu říká: *Nesmíme se spo-*

kojit jenom s výpůjčními knihovnami a nesmíme přenechat studování jen studijním knihovnám. Bude k tomu zase třeba více peněz na personál, delší dobu otevření, na stoly, na místnosti atd. – ale k tomu ideálu dostati se musíme. Mahen hovoří i o možné přeměně zábavných čtenářských spolků ve study clubs. Stejně tak se pilně věnuje vysvětlování i uplatňování sociálního poslání veřejné knihovny. Ve třicátých letech v době krize se umožnil přístup nezaměstnaným do knihovny zdarma a ve statistikách v tomto období převažují nezaměstnaní nad úřednictvem a studentstvem.

Mahen tedy byl neúnavným bojovníkem za zlepšení podmínek pro knihovnu, jak prostorových, tak finančních. Zároveň pilně psal o významu knihovny, kterou prosazoval nejenom jako půjčovnu knih, ale jako instituci systematicky vzdělávající. Ve svém spise *Nutnosti a možnosti veřejných knihoven* vytvořil i jakousi fantazijní podobu knihovny v roce 1940 – chceme-li, vizi –, v níž vykresluje podobu studijní a příruční knihovny, čítárny, ústřední půjčovny, dětské knihovny, odboček či putovních knihovniček. A co mě osobně upoutá snad nejvíce: otevřeno má být denně 10–20 hod. A především závěrečná slova datovaná 31. 12. 1924: *Knihovna čítá na 230.000 svazků a má v posledních letech průměrně ročně 700.000 výpůjček. Město Brno stalo se i na tomto poli opravdu druhým hlavním městem republiky. Jaké to sociálně citící město!*

DO DALŠÍ STOLETÉ BUDOUČNOSTI KNIHOVNY

Do těchto krátkých toulek v myšlenkách Jiřího Mahena jsem se v souvislosti se stoletým výročím naší knihovny pustila zcela záměrně. Pro rok našeho výročí jsme si vytkli, že chceme nejen slavit spolu s našimi uživateli, ale především vytvořit vizi pro další období pěti až deseti let, která zároveň bude propojovacím mostem pro další stoletou budoucnost knihovny. Studujeme mezinárodní trendy, koncepci rozvoje kultury a kreativních odvětví státu i města Brna, opíráme se o *Koncepci rozvoje knihoven ČR do roku 2027 s výhledem do roku 2030* a mnoho dalších zdrojů, budeme sbírat data a názory veřejnosti. Zároveň ale srovnáme ony myšlenky, za které bojoval Jiří Mahen, se současností. Hovoří jiným slovníkem, ale o principech služeb veřejné knihovny, které jsou platné dodnes a jsou nadčasové. Zamysleme se nad nimi.

Knihovna, která nese od roku 1959 jméno po svém první knihovníkovi a řediteli, začínala skromně ve dvou místnostech a se 14 pobočkami. Výkazy z roku 1923, který byl prvním celým rokem fungování knihovny, hovoří o 1736 zapsaných čtenářích, uskutečnilo se 64 000 výpůjček a navštívilo ji přes 31 000 osob. V současnosti má kromě ústřední knihovny 34 poboček, Mahenův památník a vzdělávací In-centrum.

Registrováno je téměř 52 000 čtenářů, z toho je přes 14 000 dětí do 15 let. Návštěvníků pak evidujeme přes 630 000 a uskuteční se 1,6 milionu výpůjček (uvádím čísla z roku 2019, v roce 2020 jsou statistiky ovlivněny pandemií). Je to důkaz toho, že naše knihovna je životaschopná, potřebná a oblíbená instituce. Podrobnosti o ní naleznete na www.kjm.cz.

Predikovat budoucnost je v dnešním turbulentním a globalizovaném světě stále obtížnější. Věříme však, že se nemýlíme v tom, že knihovna, která dokáže propojovat digitální a fyzický svět a poskytovat své služby na principech a hodnotách, jakými jsou odbornost, spolehlivost, vstřícnost, empatie, solidarita, respekt, má budoucnost. Historie i budoucnost knihovny je spjata s příběhy lidí na obou stranách – knihovníky a dalšími neodmyslitelnými profesemi a našimi uživateli, pro které zůstane institucí nepostradatelnou a vyhledávanou. Institucí, která přispívá k jejich osobnímu rozvoji, a tím i rozvoji bohatství celé společnosti.

LIBUŠE NIVNICKÁ | nivnicka@kjm.cz

Výstava fotografií Tvář v tvář v roce 2020, v krátké době, kdy knihovna nemusela fungovat pouze v online prostoru

Foto: archiv KJM

Zavazující Masarykův odkaz

Velký banner na vsetínské knihovně oznamuje dvě významné skutečnosti: Masarykova veřejná knihovna Vsetín slaví v letošním roce STÉ výročí své existence ve městě a také vítězství v celorepublikové soutěži Městská knihovna roku 2020.

Dolní náměstí ve Vsetíně, kde v letech 1913–1918 sídlila městská čítárna

Současné ředitelky knihovny Daniely Divínové jsem se zeptala na důležité okamžiky a přelomy v historii a současnosti knihovny.

Jak vlastně vznikla vsetínská knihovna a jaký je její význam pro město a region?

Vznik naší knihovny sice oficiálně datujeme 2. únorem 1921, ale samotnému založení knihovny předcházela činnost nejrůznějších německých i českých čtenářských spolků a čítárny. Postupně se za sto let podařilo z původních 800 svazků vybudovat kvalitní knihovní fond, čítající téměř 120 tisíc svazků. Nejen tento fakt učinil z naší knihovny vyhledávanou regionální kulturní a vzdělávací instituci, která umí přetvářet nabízené služby podle potřeb své komunity. Za dobu svého působení si vybudovala silnou pozici důvěryhodného partnera nejen pro správu města a další instituce, neziskové organizace, školy a firmy ve městě, ale stala se také knihovnou a informačním a vzdělávacím centrem pro občany i návštěvníky města s atraktivním prostorem, technickým zázemím a profesionálním vstřícným personálem. Pak není překvapením, že v současné době ji pravidelně využívá každý třetí občan Vsetína. Vsetínská knihovna je také tzv. pověřenou knihovnou, takže se – především – metodicky stará v rámci výkonu regionálních funkcí o 73 obecních knihoven v okrese Vsetín.

Dochází stále k naplňování odkazu T. G. Masaryka, jehož jméno knihovna nese?

Od roku 1921 se pojmenování knihovny propojuje se jménem T. G. Masaryka. A i když se její jméno v průběhu doby několikrát změnilo, finální setrvání u názvu Masarykova veřejná knihovna Vsetín je pro mě velmi podstatné, neboť Masaryk byl vizionář, schopný vybočit ze zažitých představ a schémat. Když náhodou udělal chyby, uměl se z nich poučit, stanovoval si téměř

nedosažitelné cíle, riskoval kvůli svým ideálům a osvědčeně budoval demokratickou společnost. A obdobnou cestu si prošla i naše knihovna. Vytrvale se snaží naplňovat Masarykův odkaz posilováním své vzdělávací a vzdělanost podporující pozice, vizionářsky se přetváří do přirozeného centra místní komunity, které stále zůstává pilířem demokratické společnosti.

Co považujete za milníky v dosavadní existenci knihovny?

Knihovna si prošla mnohými represemi i totalitními režimy v době fašistické a komunistické i za normalizace, ale také přerody a znovunalezeními demokracie, svobody a ducha kultury, vzdělanosti, platformy pro diskusi a otevřenost názorům i občanským aktivitám po roce 1989. Několikrát se stěhovala a změnila své místo, přičemž zásadní a zatím poslední přestěhování proběhlo v roce 2006 do rekonstruovaných, vzdušných a moderních prostor v naprostém centru města. Nové prostory, nové technologie, nově realizované projekty včetně velkých projektů ze strukturálních fondů, nově designované služby pro veřejnost vytvořily prostředí pro plnění odvážných vizí i strategických cílů, které pomohly knihovně ke dvojnásobnému vítězství – v letech 2014 a 2020 – v celorepublikové soutěži Městská knihovna roku.

Daniela Divínová, současná ředitelka MVK Vsetín

Jaké máte hlavní záměry do dalšího sta let své existence a jak se hodláte vyrovnávat s přijatou Konceptí rozvoje knihoven?

Za těch úctyhodných sto let se naše knihovna změnila. Jsem nadšená z toho, že i v současné dynamicky se měnící době si stále zachovává pozici přirozeného centra místní komunity. Je důležité, že zůstává nejen živou paměťovou institucí ochraňující kulturní i znalostní dědictví, ale také moderní knihovnou nenásilně propojující tradičně poskytované služby s inovativními aktivitami akcentujícími nové technologie a rozšiřující se možnosti a příležitosti digitálního světa. A i když jsem přesvědčená, že v budoucnu dozná dalších proměn, neboť některé činnosti se budou automatizovat či centralizovat, některé zcela zanikat, jiné nově vznikat, nepochybuji o tom, že zůstane fyzicky existujícím objektem, ve kterém se bude valašská komunita i odborná veřejnost ráda setkávat, vzdělávat, spolupracovat nebo jen tak pobývat...

Jaký má pandemie covidu dopad na činnost knihovny a jak to do budoucna ovlivní její práci, kontakt s uživateli, ale i knihovnictví u nás vůbec?

Toto již více než roční transformační období způsobené koronavirovou pandemií poskytlo prostor pro revizi všech činností, které v knihovnách probíhají interně, včetně všech služeb a aktivit, jež knihovny poskytují navenek. Proměňuje se proces vzdělávání, zesiluje využívání distanční formy výuky, rozvíjejí se služby poskytované v digitálním prostředí, mění se technické vybavení knihoven, důraz se klade na samoobslužnost uživatele knihovny, přetváří se pohled na fyzický prostor knihoven stejně, jako pohled na personální potřebnost a odborné kompetence atd.

Proměnlivá epidemiologická situace bez diskuse ochromila činnost všech knihoven, svou cestu hledá i naše knihovna. Pomohla nám vzájemná inspirace a sdílení v rámci knihovnických sítí. Za klíčovou považujeme rychlou, jednoduchou, jednotnou a cílenou komunikaci jak v pracovním týmu, tak směrem k uživatelům a veřejnosti.

Můžete být konkrétní?

Od počátku pandemie jsme významně posílili naše on-line služby, např. funguje možnost online registrace a online platby platební kartou z domova, umožňujeme uživatelům vypůjčení až čtyř

kusů e-knih najednou – mimochodem tato služba vzrostla stejně jako návštěvnost webu několikanásobně a našla mnoho nových uživatelů, včetně přístupů do databází a dalších zdrojů jako DNNT, PressReader aj. Dále nabízíme zpracování rešerší online, online se připojujeme do výuky škol, streamujeme online besedy, vytváříme videa s načtenými pohádkami, návody na kreativní tvoření či videoupoutávkami na e-knihy a deskové hry, tipy na vycházky po okolí, výuková videa, včetně vzdělávacího kurzu pro seniory *Akademický rok*, modul *Zdravý životní styl*, pořádáme online výstavy, které umísťujeme na YouTube kanál knihovny. Knihovna je aktivní i v občansko-sociální pomoci. Tiskli jsme třeba na

3D tiskárně štíty, zakladače a spony k rouškám, knihovníci roznášeli informační letáky městského úřadu s rouškami do domácností, dobrovolnický pomáhali kompletovat vitamínové suplementy pro zdravotníky ve vsetínské nemocnici v objemu téměř 750 balíčků. Provozujeme v koordinaci se zřizovatelem také telefonickou infolinku pro seniory 65+, která cílí na pomoc s registrací na očkování proti nemoci covid-19.

Jaké je vaše závěrečné vyznání, opřené o sto let existence knihovny?

Z Masarykovy veřejné knihovny Vsetín letí veliké poděkování všem partnerům, příznivcům, spolupracujícím knihovnám, uživatelům, fanouškům a také T. G. Masarykovi za důstojný název a kus nevšední a zajímavé historie.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz

Foto: archiv MVK Vsetín

VÝBĚR Z PŘÁNÍ UŽIVATELŮ KNIHOVNY

Nejen na ocenění, které jste získali, ale na vaši práci obecně je poznat, že je knihovna vaše srdeční záležitost. Hýříte nápady, myslíte na všechny, přemýšlíte nad tím, co udělat, abyste nebyli jen dobře namazaný stroj. Vždy přidáte svou tajnou ingredienci, abyste nás potěšili. Ta vychází z vašich srdcí, to se nedá vymyslet.

Iveta Táborská

Knihovna pro mě znamená domeček. Zázemí. Místo, kam se lze uchýlit v nouzi i v radosti, sejít se s někým, sejít se s knihou, spočinout, zaměstnat dítě, načerpat inspiraci, načerpat energii, najít klid. Prostorný a světlý domeček obydlený milými lidmi.

Katka Kastnerová

Vsetínská knihovna je pro mne oázou kultury. Kultivované prostředí půjčoven, příjemné a profesionální chování knihovníků a především ohromný výběr knih a CD pro mne i pro mé děti. Bez knihovny si život ve Vsetíně neumím představit.

Barbora Prajzová

Masarykova veřejná knihovna Vsetín pro mne znamená místo plné krásných knih, ochotných a milých lidí, zajímavých kulturních a vzdělávacích akcí. Pokaždé tam najdu něco zajímavého, nového nebo poučného. Vydržte i v další stovce! Držím palce vám i nám všem.

Věra Kvasnicová

Sto let knihovny v Hodoníně

Co si představíte pod pojmem knihovna? Hloupý dotaz? Vůbec ne. Přeneseme-li se o několik století zpátky, lidé by na tento dotaz mnohdy odpovědět neuměli. Knihovna. To krásné, tiché, až posvátné prostředí prošlo od dob svého vzniku neuvěřitelnými proměnami. Stejně jako hodonínská knihovna, která letos slaví už sté výročí svého otevření.

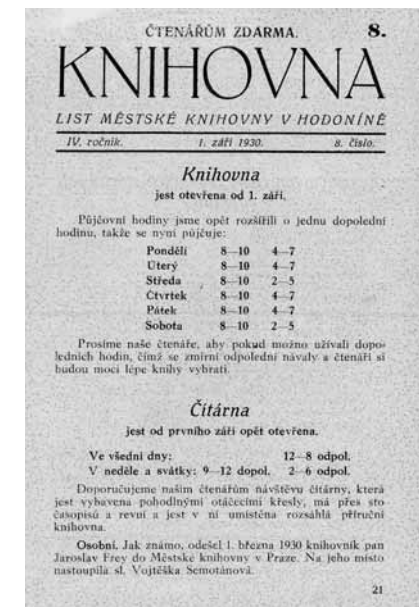
EXKURZ DO HISTORIE

Počátky knihovnictví v českých zemích jsou spojeny se zakládáním klášterů, potažmo klášterních knihoven. Rozmach soukromých knihoven pak začal v období po husitských válkách. A první veřejné knihovny u nás se začaly zakládat v druhé polovině 18. století. Co se tehdy dělo v Hodoníně? Totéž co v jiných městech. Probíhala reforma ve školství, byla zavedena povinná školní docházka s cílem vyšší gramotnosti u dětí. Koncem 18. století už byly vidět pozitivní změny ve zvýšeném počtu žáků i nově přibývajících škol. A byla to právě škola, která v Hodoníně poskytla prostory pro otevření první veřejné knihovny. Ale nepředbíháme událostem a přenesme se v čase zpátky, ještě do poloviny 19. století. V té době byly nositelem kulturního života v Hodoníně české spolky. Mezi nejstarší patřil čtenářsko-pěvecký spolek Svatopluk, založený roku 1865 prvním předsedou Františkem Ploskalem. Právě výbor tohoto spolku se dohodl na zřízení spolkové knihovny, která zprvu odebírala jen noviny a časopisy, později přišly na řadu i knihy. Podle záznamů o revizi z roku 1891 čítal tehdejší fond 682 knih.

Členové spolku se nejprve scházeli v hostinci U Koprů, poté v Besedním domě. Spolek byl později přejmenován na Měšťanskou besedu, ale i nadále pokračoval v záměrech podporovat rozvoj v oblasti čtenářské, pěvecké a kulturní. Zaměřoval se také na pořádání divadelních představení. Jen pro zajímavost: čestnými členy spolku byli Tomáš Garrigue Masaryk nebo Joža Úprka.

ZALOŽENÍ KNIHOVNY

Jedním z nejpodstatnějších přínosů pro hodonínské občany bylo v březnu 1911 zřízení knihovny a čítárny v Besedním domě. Čítárna zajišťovala deníky, politické listy a významné revue ze všech vědních oborů. K největší události však došlo o deset let později. Uprostřed horkého léta, **1. července roku 1921**, byla na základě knihovního zákona z roku 1919, který nařizoval založit v každé obci knihovnu, otevřena v Hodoníně první veřejná knihovna. Tehdejší škarohlídi prorožovali, že lidé nebudou mít čas na čtení, když je čeká práce na poli. Zpočátku to tak opravdu vypadalo. Obyčejní lidé neměli čas ležet v knihách a otevření knihovny přijímali s rozpaky. Jak ale plynul čas, veřejnost, a nejen odborná, si čím dál více uvědomovala, že četba přináší radost, poznání, vzdělání, poskytuje informace, podporuje myšlení a fantazii. U dospělých i u dětí.

Dokument z roku 1930

Tato první hodonínská knihovna pro veřejnost byla umístěna ve dvou místnostech chlapecké školy na rohu Masarykova náměstí. K dispozici měla 690 svazků knih a půjčovná doba byla stanovena na neděli od 9 do 11 hodin. Financována byla z rozpočtu města a dobrovolných darů. Například spolek Podlužan věnoval nové knihovně celou svoji knihovnu.

KNIHOVNÍCI

Prvním knihovníkem se stal středoškolský profesor Petr Princ. Vyučoval češtinu, němčinu a francouzštinu, později působil ve funkci ředitele hodonínského gymnázia. Petr Princ velmi šířil osvětu, poukazoval na význam četby a vzdělání, mj. působil i ve Společnosti Slovenského muzea v Hodoníně a patřil k předním členům Matice hodoníské. Prvním odborným knihovníkem působícím ve městě byl pak absolvent Státní knihovnické školy v Praze Vojtěch Rozner z obce Hýsly, v pozdějších letech básník.

Další významnou osobností knihovnického světa, která v Hodoníně započala svou kariéru, byl knihovník a spisovatel Jaroslav Frey. Zaměřoval se na práci se čtenáři, převážně s mládeží. Právě za jeho působení vzniklo oddělení pro děti a mládež, oddělení německé literatury a katalog knih.

Po okupaci Československa v roce 1939 došlo k rozdělení knihovny na českou a německou. Od 3. 3. 1940 si německy mluvící obyvatelé půjčovali knihy z nově založené městské německé knihovny, která byla zřízena na obecní náklady v domě Karla Ammera. Do této knihovny byly převedeny všechny německé knihy z městské knihovny. *Po nacistické okupaci jsme zdělili těsné prostory ve staré vlhké budově, vybavené nábytkem, který už dosluhoval i v obecních úřadech. Policové skříně provrtané červotočem a podložené cihlami, vyšlapané podlahy, kamna, z nichž se při každém přiložení vyvalilo na knihy mračno prachu a sazí, nějaký ten pult, pár starých židlí a stůl – to bylo všechno...,* tak vypadala poválečná knihovna podle vzpomínky Štěpánky Polínkové, pozdější ředitelky Okresní lidové knihovny v Hodoníně.

KNIHOVNA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Ani po válce knihovna neměla co do vybavení na růžích ustláno, i když své čtenáře si našla. Také v řadách dětí. Pamětník pan Jaroslav (ročník 1944) vzpomíná: *Uměl jsem číst už v předškolním věku, a tak od šesti let jsem chodil do knihovny sám. Bydleli jsme nedaleko od radnice, kde byla kousek v průchodu i knihovna. Dodnes si vybavuji, že když se vešlo dovnitř, byla to taková velká, obdélníková místnost, alespoň mně se v tom dětství zdála obrovská. Uvnitř byly obyčejné stoly od stěny ke stěně, za nimi regály a dvě knihovnice. Někdy jen jedna. Do těch regálů jsem si nemohl jít vybrat sám. Knihovnice se mě zeptala, jaké chci knihy, jestli pohádky, dobrodružné..., pak mi přinesla a položila na stůl asi pět, šest knížek a když jsem si nevybral, tak přinesla zase jiné. A když jsem si ani z těch nevybral, tak mi něco vybrala sama. Většinou dobře. Paní knihovnice byly na nás na děti moc hodné. Poplatek se platil, myslím, korunu a ještě si pamatuji, že v létě bylo v knihovně dost zima a v zimě také, protože se topilo jen v malých kamnech. To dnes, když přijdete do knihovny, to je úplně jiný svět!*

Ano, je to jiný svět. Mění se závratnou rychlostí. Už po vydání druhého knihovního zákona o jednotné soustavě knihoven č. 53/1959 Sb. se Okresní knihovna Hodonín stala ústřední knihovnou pro bibliografické, informační a meziknihovní výpůjční služby. Jako první na Hodonínsku dosáhla v roce 1965 na titul Vzorná lidová knihovna. Pozornost na sebe upoutala mimo jiné také originálním řešením regálů ve svých půjčovnách.

Poptávka čtenářů po knihách sílí čím dál víc, bylo potřeba odstranit velké rozdíly mezi knihovnami ve městech a na vesnicích, protože ne všude knihovny fungovaly dobře. Proto bylo

Nejstarší dochovaná fotografie čítárny

v roce 1970 v hodonínské knihovně založeno centrální metodické oddělení okresu Hodonín, zaměřené na doplňování a zpracování knihovních fondů pro všechny knihovny okresu. Centrum působilo až do konce roku 2002, kdy knihovny přešly podle zákona pod správu jednotlivých obcí. V 70. letech přibýly v Hodoníně také dvě pobočky, a to v Bažantnici a v ulici Brandlova.

Historie hodonínské knihovny je spjata i s Klubem mladého čtenáře. „Staň se i ty členem KMČ!“ zněla dobová reklama v knihovnách i místním tisku, aby se mladí aktivní čtenáři a žáci základních škol připojili ke klubu. Poprvé se tak stalo roku 1974 a od té doby se i při Okresní knihovně v Hodoníně konal pravidelně Klub mladého čtenáře. Někteří čtenáři, kteří klubem prošli v průběhu 80. let, jsou i dnes, v dospělosti, aktivními návštěvníky hodonínské knihovny.

Největší událostí pro okresní knihovnu bylo bezesporu přestěhování do nové budovy na Národní třídu 36 (dříve Stalingradská). Ke slavnostnímu otevření došlo 17. 3. 1986. Knihovna konečně získala větší prostory pro volný výběr knih a periodik, ale také prostory pro pořádání veřejných akcí či zřízení studijních a učebních místností.

MODERNÍ DOBA

Počátek 90. let se nesl ve znamení nových koncepčních změn služeb ve veřejných knihovnách. Cílem bylo zkvalitnění poskytovaných knihovnických služeb pro veřejnost za pomoci automatizace. Hodonínská knihovna nezůstala pozadu. V roce 1995 byl zahájen provoz automatizovaného knihovního systému LANius v dětském oddělení, o tři roky později v oddělení pro dospělé. Poté byly do knihovny nainstalovány počítače s připojením na internet pro veřejnost. Došlo také k elektronickému zabezpečení fondu pomocí systému RFID.

Do nového tisíciletí vstoupila hodonínská knihovna rekonstrukcí, jejíž součástí bylo v roce 2002 otevření přízemní Galerie Vednevnoci. Od 1. 1. 2003 se stalo novým zřizovatelem knihovny město Hodonín a knihovna dostala oficiální název Městská knihovna Hodonín. A opět procházela a dodnes prochází několika fázemi rekonstrukcí, včetně nových služeb a modernizací, týkajících se všech oddělení. Navíc vznikla moderní počítačová učebna, kde je od loňského roku k dispozici technicky vybavený sdílený prostor DigiLab (Digitální Laboratoř). Už dva roky je také v provozu neformální klub pro mladé Zašívárna nebo místnost pro setkávání seniorů ProSenior. Byl zřízen i návratový BOX, sloužící k vracení knih během uzavření. Budova knihovny je bezbariérová.

V listopadu 2020 jsme přešli na nový knihovní systém Tritius a v únoru 2021 započaly stavební práce na nově vznikající relaxační Klidové zóně. Městská knihovna Hodonín, to není „pouze“ instituce na půjčování knih. Je centrem kultury a vzdělávání ve formě autorských čtení, her, soutěží, přednášek, ať už kulturních, nebo vědeckých.

V červnu roku 2014 obsadila Městská knihovna Hodonín v celostátní soutěži Kamarádka knihovna 2014 třetí místo. Pro své čtenáře a návštěvníky se však snažíme být kamarádkou každý rok. Navzdory nečekaným a nepředvídatelným událostem souvisejícím třeba s momentální situací. Pan profesor Petr Princ, první hodonínský knihovník, by se se současnou hodonínskou knihovnou určitě také rád kamarádil...

ALEXANDRA STUŠKOVÁ | citarna@knihovnahod.cz

Foto: archiv MěK Hodonín

Současná podoba Městské knihovny Hodonín

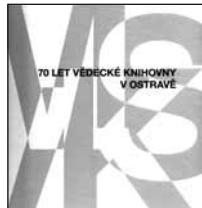
POUŽITÁ LITERATURA:

- CEJPEK, Jiří a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Karolinum: Praha, 1995.

Sedmdesát let podpory regionu

V souvislosti s Vysokou školou báňskou vznikla v Ostravě dne 5. 2. 1951 Státní studijní knihovna – ústřední československá knihovna pro hornictví a hutnictví. Později se stala Státní vědeckou knihovnou a dnes nese název Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.

Sedmdesát let v životě člověka znamená, že už dospěl, má životní přehled a leccos pochopil. Užívá si radost z vnoučat a vychutnává život, už ho netrápí existenční starosti. V knize života knihovny je to jiné. Knihovna dospěla ve zralou dámu a je v těch nejlepších letech. Našla své místo v životě a cestičku ke čtenářům má pevně vyšlapanou, už nemusí dokazovat všem svou potřebnost a jedinečnost.

MEZNÍKY EXISTENCE

Vědecká knihovna v Ostravě je pyšná na svoji minulost, stojí v první linii v oboru knihovnictví. Již sedmdesát let tvoří důležité zázemí pro vědecké a pedagogické pracovníky, pro studenty, ale i pro nemocnice, průmyslové podniky a další instituce v regionu. Své služby poskytuje široké odborné i laické veřejnosti.

Knihovna zažila tři významné mezníky ve svém životě. Prvním mezníkem byla „sametová revoluce“, pád komunistického režimu. Klíčovým mezníkem byl nástup počítačů a éra automatizace knihovnických činností. Třetím mezníkem se stala digitalizace, kterou knihovna rozvíjí od roku 2005. Digitalizuje písemné kulturní dědictví regionu a i takto uchovává odkaz pro budoucí generace. Očekáváme čtvrtý významný mezník: stěhování do nové nadčasové budovy zvané Černá kostka, centra digitalizace, vědy a inovací.

VLIV TECHNOLOGIÍ

Poslání knihovny se nezměnilo. Knihovny existují na světě již od 7. století před naším letopočtem (starověká knihovna v Ninive zvaná Aššurbanipalova). Co se významně změnilo, jsou technologie, které dávají knihovním službám nové netušené možnosti. Můžete navštěvovat knihovnu z pohodlí domova a využívat její e-sloužby, digitálně si půjčovat e-knihy, vzdělávat se formou webinářů, videí, e-learningových kurzů. Dá se říci, že knihovny vstupují do domovů čtenářů a jsou jim bližší a dostupnější.

Stejně je to i s prací knihovníků. Cíl je v základu stejný – zprostředkovávat lidem knihy, informace a provázet je světem biliónů knih a spleť informačních elektronických zdrojů. Stále se jedná o veřejnou službu. Rozdíl je v nových možnostech, které nabízejí moderní informační a komunikační technologie. Současný a zejména budoucí knihovník potřebuje nejen všeobecné a knihovnické vzdělání, ale musí též umět ovládat nové technologie a dokázat se bezpečně pohybovat v kyberprostoru. Avšak to nejdůležitější, co by měl knihovník umět v každé době, je vrozené a nedá se naučit na žádné univerzitě na světě. Je to lidský přístup a umění vycházet s lidmi. Mít lásku k lidem a ochotu jim sloužit.

Největší ambicí vědecké knihovny je budovat vědeckou paměť komunity, shromažďovat, prezentovat a popularizovat kulturní a vědecké dědictví regionu. V loňském roce se například podařilo ve spolupráci s Ostravskou univerzitou zprovoznit portál o životě a díle Vojtěcha Martínka. Takto chceme prezentovat i další významné osobnosti regionu.

Knihovna se zapojuje do národních i regionálních kampaní, jako jsou *Březen měsíc čtenářů*, *Týden vědy a techniky*, *Noc vědců*, *Kníží festival Ostrava*, *Festival ostravských knihoven* a další.

Ze zákona spravujeme síť knihoven v regionu, pro které zajišťujeme regionální funkce. Účelovou dotací kraj přispívá 400 knihovnám v kraji na nákup knihovního fondu a na rozvoj knihovnických a informačních služeb. Kraj každým rokem oceňuje nejlepší knihovny a knihovníky kraje; letos uspořádáme již 6. ročník soutěže Knihovnická K2.

Největším oceněním pro knihovnu je plánovaná výstavba Černé kostky – centra digitalizace, vědy a inovací. Má ambici stát se „kulturním náměstím na dobrém místě“. Bude centrem poznání pro 21. století, kreativním prostorem pro celoživotní vzdělávání, ale i komunitním prostorem pro osobní setkávání, které se ukazuje v dnešním online světě jako nepostradatelné a ničím nenahraditelné.

CELOROČNÍ OSLAVY

Plánujeme slavit své výročí celý rok. Každý sedmý pracovní den se mohou čtenáři online zaregistrovat zdarma. Pro celý rok jsme navýšili počet digitálních výpůjček ze šesti na čtrnáct. Čtenáři mohou současně o publikaci *70 let vědecké knihovny v Ostravě*, kterou jsme vydali na konci roku 2020. Její křest plánujeme v rámci Knížího festivalu v Ostravě, který by měl letos proběhnout 28.–29. 5. 2021. Zaměstnancům současným i minulým, přátelům knihovny, knihovníkům z regionu, zřizovateli a spolupracujícím institucím jsme publikaci věnovali se zdravici darem. Koncem roku plánujeme pro zaměstnance divadelní představení v Těšínském divadle. Knihovna má svůj YouTube kanál, na který umísťujeme všechna zábavná, propagační a zejména vzdělávací videa. Propagační video *Co našel Kvído ve vědárně?* pro nás natočilo populární ostravské divadlo Mír. V březnu jsme zprovoznili zásilkovou službu; zasíláme objednané knihy čtenářům prostřednictvím Zásilkovny domů, což jistě ocení nejen v této době, ale i po skončení karanténních omezení. Slavnosti ukončíme výstavou dobových fotografií s komentářem *Jak šel čas vědeckou knihovnou*. Slavnostní vernisáž se uskuteční 3. 11. 2021 a výstava bude přístupná veřejnosti i ve virtuální či putovní podobě během listopadu a prosince.

DIGITALIZACE

Nezavřeli jsme knihovnu, pouze jsme uzamkli budovu. Využíváme výdejové okénko. Stále funguje půjčování e-knih, konzultace k diplomovým pracím online, vzdálený přístup k databázím, vracení knih do biblioboxů a registrace online. Krizi jsme využili k masivní migraci knihovny do e-prostoru. Pracujeme s konceptem dlouhodobé ochrany knihovního fondu. Letos jsme rozšířili Krajskou digitalizační jednotku o nový skener, který bude sloužit pro výuku digitalizace studentům knihovnictví Slezské univerzity v Opavě. Černá kostka – centrum digitalizace, vědy a inovací se má stát centrem digitalizace kultury kraje. Pracujeme s předními experty na strategii digitalizace kultury pro Moravskoslezský kraj. Digitalizují se publikace a časopisy sledující dějiny měst a obcí a jejich kulturní a hospodářský rozvoj, spolkovou činnost v obcích, dějiny hornictví a počátky Vítkovických železáren, ale i například vývoj školství, náboženství. Dále digitalizujeme regionální literaturu. Spolupracujeme s pamětovými, informačními a kulturními institucemi v regionu.

Strategické oblasti, které rozvíjíme, jsou věda a výzkum, digitalizace písemného kulturního dědictví regionu a vzdělávání. Založili jsme v knihovně Studentské centrum, které disponuje týmovou studovnou a multimediální učebnou, školíme studenty, pedagogy a vědecké pracovníky v informační a digitální gramotnosti a v oblasti kyberbezpečnosti. Lektori vyjíždějí školit i do škol, nemocnic a podniků. Zaměřují se na akademické psaní a kritické myšlení. Služba DiploGuru je zaměřena na tvorbu diplomových prací a správné citování. Všechny kurzy jsou dostupné i v online podobě v Moodle na webových stránkách knihovny (<https://www.svkos.cz>). Studentské centrum nabízí dopolední edukační program pro střední školy, zejména makerspace aktivity: prostřednictvím robotů, 3D tiskárny, 3D per a virtuální reality studenti lektori učí technické gramotnosti. V Černé kostce – centru digitalizace, vědy a inovací budeme kurikulum vědecké knihovny mnohem lépe naplňovat.

Obrovské poděkování patří čtenářům, bez jejich podpory by knihovna nebyla tím, čím je. Není výjimkou, že se pyšníme čtenáři, kteří nás navštěvují od padesátých let minulého století. Nejprve knihovnu využívali jako studenti, posléze jako pracující a dnes si udržují přehled ve svém oboru i v pokročilém seniorském věku. Děkujeme také zřizovatelům a zaměstnancům knihovny. Knihovnu vždy utvářeli především lidé, kteří ji celou dobu podporovali, fandili jí a žili spolu s ní. Knihovny tady budou tak dlouho, dokud je budou lidé potřebovat.

LIBUŠE FOBEROVÁ | foberova@svkos.cz

O sídelní strategii NK ČR a jiném

Ministr kultury jmenoval s účinností od 1. 5. 2021 novým generálním ředitelem Národní knihovny ČR Tomáše Foltýna, dosavadního ředitele Odboru správy fondů. T. Foltýn pracuje v Národní knihovně ČR (dále jen NK ČR) již od roku 2007, prošel zde několika útvary spojenými zvláště s digitalizací, správou a ochranou fondů, a tak se po delší době s výjimkou dočasného ředitele Víta Richtera této instituce opět ujímá odborník, který má představu o jejím fungování, cílech a potřebách. A protože nejde zcela do neznámého, tak jsme se dohodli, že redakci *Čtenáře* bez ohledu na tradičních devadesát dní hájení ve funkci poskytne rozhovor o svých plánech a záměrech. Rádi jej předáváme i knihovnické veřejnosti.

Blahopřeji vám ke jmenování do funkce. Jaké jsou hlavní body vaší koncepce, se kterou jste se zúčastnil výběrového řízení, a zejména budou rámcově ovlivňovat i vaše první kroky při řízení NK ČR?

Děkuji. Přípravě své koncepce jsem se začal intenzivně věnovat ihned poté, co Ministerstvo kultury zveřejnilo podmínky výběrového řízení. Snažil jsem se představit nejen možnosti budoucího rozvoje knihovny, ale zároveň provést analýzu jejích aktuálních silných i slabých stránek. Myslím, že moje koncepce byla velmi podrobná – i ve srovnání s koncepcemi dalších kandidátů v tomto výběrovém řízení či uchazečů v předchozích výběrových řízeních. Samozřejmě jsem si vědom faktu, že jsem měl v tomto jako pracovník NK ČR výhodu, byť jsem se snažil maximálně vycházet z veřejně dostupných informací, které jsou publikované například ve výročních zprávách apod. Vstupní analýzu jsem navíc považoval za důležitý vklad pro nové vedení NK ČR, i kdyby byl nakonec zvolen jiný kandidát.

V rámci koncepce jsem vymezil celkem devět klíčových oblastí, kterým je nutné se postupně věnovat. Mezi ně zcela jistě patří další rozvoj di-

gitálních služeb, tj. téma, jež se ukázalo jako klíčové v době probíhajících pandemických opatření. Zde bych chtěl zajistit další rozvoj aktuálních nosných projektů digitalizace, jakými jsou *Manuscriptorium*, digitalizace novodobých dokumentů či *Webarchiv*. Dále je třeba rozvíjet a podporovat vztahy s nakladateli a zástupci autorských svazů navazující na zpřístupnění děl nedostupných na trhu a konečně připravit funkční prostředí pro příjem, zpracování, uložení a zpřístupnění elektronického povinného výtisku. Chci také nadále akcentovat roli NK ČR jako centra výzkumu a vývoje v oblasti knihovnictví, tj. podporovat nejen jednotlivé výzkumné aktivity a přípravu dalších projektů, ale zintenzivnit i účast NK ČR v rámci národních i mezinárodních hnutí či spolků a prezentovat knihovnu jako organizaci, která řeší mnoho aktivit celoevropského významu. NK ČR by také měla lépe navázat na svou dřívější roli metodického centra českých knihoven, tj. podporovat standardizaci a integraci dat do centrálních služeb, řádně se připravit na v budoucnu nevyhnutelnou změnu dosud používaného knihovního systému či zajišťovat patřičnou oporu v oblasti dlouhodobého uchování bohemikálního knižního kulturního dědictví. V těchto

i dalších oblastech bude třeba jednoznačně a otevřeně definovat možnosti spolupráce s dalšími institucemi a hlavně své postoje, plány a cíle aktivně sdílet a komunikovat s knihovnickou komunitou, což je podle mého názoru velice důležité a NK ČR otevřenou informovanost v posledních letech velmi zanedbávala. Koncepce rovněž představuje řadu nutných kroků i směrem „dovnitř“ instituce jako takové, které nebudou na první pohled viditelné. Mezi ně patří například nastavení vnitřních rozhodovacích a kontrolních mechanismů, postupné zpřehlednění vnitřní organizační struktury či zřizování mezioborových pracovních skupin řešících strategické otázky rozvoje knihovny. Samostatnou a důležitou kapitolou je pak samozřejmě i oblast sídelní struktury NK ČR.

Hlavním úkolem vašeho bezprostředního předchůdce Víta Richtera, který byl do funkce jmenován loni v červenci, bylo zejména konsolidovat situaci v NK ČR a vypořádat se s nejpalčivějšími problémy, které se v ní nakupily. Pokud vím, tak například do nejvyššího managementu knihovny se dostala řada pracovníků Vězeňské služby, kteří neměli žádné zkušenosti s působením v takové instituci a mezi pracovníky NK ČR kolovaly zvěsti, že nikdo ani pořádně neví, čím se zabývají... Pracují stále v NK ČR?

Oblast personálních záležitostí patří mezi velmi citlivá témata, ke kterým je třeba přistupovat s náležitou odpovědností a empatií. Nemyslím si, že je vhodné řešit tyto otázky prostřednictvím médií, včetně těch odborných. Nicméně v obecné rovině je možné odpovědět, že po nástupu Víta Richtera, v plném souladu s mými prioritami, proběhlo několik personálních změn, jež mají za cíl posílit klíčová a dlouhodobě poddimenzovaná pracoviště například v oblasti informačních technologií, která jsou pro další fungování knihovny zcela klíčová. Personální rozvoj instituce je nepochybně složitou a dlouhodobou záležitostí. Mým cílem je, aby v NK ČR pracovali kompetentní a motivovaní lidé, pro které práce pro knihovnu není jen dalším zápisem v jejich životopise, ale záležitost osobní i profesní prestiže. NK ČR se opět musí stát pracovištěm, pro které budou chtít pracovat perspektivní a progresivní odborníci.

Předpokládám, že máte poměrně detailní znalost o fungování NK ČR. V jaké posloupnosti jste připraven řešit to, co se za dlouhá léta nakupilo a neřešilo? Nebo je třeba se vypořádat s několika palčivými problémy najednou?

Jistota znalost o fungování mnoha částí knihovny samozřejmě mám. Detailnější přehled o oblastech, se kterými jsem se běžně nesetkával, si postupně budu budovat. Obrát od jisté stagnace NK ČR, trefně nazvané „knihovnou zastaveného času“, je však záležitostí časově náročnou a dlouhodobou. Po svém nástupu bych chtěl tak nejprve navázat na aktivity, které již byly zahájeny pod vedením V. Richtera – posbírat informace o provozu páteřních systémů NK ČR, nastavit jim priority, stabilizovat jejich provoz a zahájit jejich postupný rozvoj, do konce roku dokončit přípravu vnitřního prostředí pro zajištění tzv. eDepozitu bez ohledu na to, zda budou přijaty příslušné legislativní úpravy. Neméně důležité bude pokračovat v přípravě plánů a podkladů pro řešení otázek spjatých s definováním budoucí sídelní strategie NK ČR. Samozřejmě bude třeba aktivně komunikovat s naším zřizovatelem o financování organizace, dalších krocích spojených s dostavbou druhé části novostavby depozitáře v lokalitě Praha-Hostivař a také o nadcházející fázi revitalizace Klementina. Sledovat bude nutné i aktuální pandemická opatření, přizpůsobovat jim provoz knihovny a podnikat všechny potřebné kroky k ochraně pracovníků knihovny i našich uživatelů.

Jak to vypadá se třetí etapou, a tedy i s dokončením rekonstrukce Klementina? Ty první dvě se vždy halasně vyhlášovaly i za účasti ministra kultury, který byl zrovna ve funkci...

V současné době probíhají jednání mezi NK ČR a Ministerstvem kultury ohledně dalšího harmonogramu stavebních prací. Společně s V. Richterem jsme jednotlivým pracovištím ministerstva představili svou vizi souslednosti stavebních prací tak, aby nedošlo k souběhu vícero investičních aktivit najednou. Doposud realizovaná investiční řešení byla totiž až na výjimky poznamenána fatální nedostupností fondů pro veřejnost, pronájmem externích skladovacích ploch, uložení fondů nestandardním způsobem, zvýšenou potřebou manipulace s fondy a celkově tak navýšením sekundárních nákladů spojených s těmito stavebními akcemi. Je třeba intenzivně

vyjednávat s Ministerstvem kultury a zprostředkovaně i s Ministerstvem financí o možnostech posunu finančních prostředků na systémově navazující investiční akce, a třetí etapu rekonstrukce Klementina tak termínově napojit na dostavbu další budovy depozitáře v Hostivaři, což podle stávajících zkušeností eliminuje nedostupnost fondů a nedojde tak k veřejností kritizovaným výrazným omezením chodu knihovny.

Podílel jste se na vzniku *Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2021–2027* a jste také garantem jednoho ze tří základních pilířů. Jak se to promítne do činnosti NK ČR pod vaším vedením?

Na přípravě zmiňované koncepce se podílelo více pracovníků NK ČR. Například H. Hemola, V. Richter, R. Giebisch a další. Vybrané úkoly z této koncepce je nutné implementovat do strategie rozvoje NK ČR, kterou v rámci knihovny koordinuje náměstek pro vědu, výzkum a mezinárodní vztahy A. Knoll. V rámci implementačního plánu a stanovení hlavních úkolů NK ČR na rok 2021 se tak řada činností uvedených ve „velké“ koncepci již objevila. Aktivita NK ČR by měly být s cíli koncepce i nadále v blízkém sepětí.

Jakou roli přikládáte, a to i z hlediska vašeho dřívějšího působení, procesu digitalizace knihovních fondů v ČR?

Digitalizaci knihovních fondů přikládám jednoznačně důležitou roli. Ta je akcentována zejména nyní v návaznosti na pandemická omezení a snížení dostupnosti fyzických dokumentů. Zpřístupnění digitálních dat pro akademické pracovníky a studenty vysokých škol v průběhu roku 2020 a nynější možnosti tzv. Krameria-Covid ukázaly na zásadní roli digitálních dat ve vzdělávacím procesu. Opominout nelze ani možnosti zpřístupnění děl nedostupných na trhu. Klíčovou roli digitalizace však neberu jen v úzkém pohledu prezentace knihovních fondů, ale také jako jeden z podstatných prvků jejich dlouhodobé ochrany, což je pohled, který se dlouhodobě buduje i prostřednictvím dotačního programu VISK 7, jehož jsem odborným garantem.

Jak pohlížíte na současnou prestiž knihovnického oboru, jenž se i v souvislosti s probíhající pandemií neuvěřitelně rychle proměňuje,

zavádí se nové služby a mění zavedené stereotypy práce knihoven? Jakou roli by v něm měla hrát NK ČR jakožto národní instituce?

Prestiž knihovnické profese je podle mého názoru na stabilní úrovni. Mnohdy ale záleží na postavení a povědomí o konkrétní knihovně a jejích službách. Obecně lze však zhodnotit, že se knihovny s pandemickou situací vypořádaly velmi dobře a na mnohých místech byly velkou oporou veřejnosti, například směrem k pomoci s aktuálními potřebami online vzdělávání či šíření inovativních online služeb. Do budoucna vidím velký potenciál v husté síti českých knihoven, která by se mohla ještě více zapojit do zprostředkování cílů digitalizace státu zejména v regionech potýkajících se s odlivem mladší populace a podpoře informační gramotnosti obyvatelstva.

Kdy podle vás přijde na řadu stále naléhavěji se jevící potřeba nové budovy NK ČR, aby bylo možné zajistit moderní knihovnický provoz a také aby se podle některých plánů z minulosti otevřela historická budova více veřejnosti, jak se děje v řadě zemí v zahraničí? Naděje z roku 2007 s blobem Jana Kaplického splaskla velmi rychle, a jak sledují média, investiční konkurence stále narůstá, jak se o své potřeby v posledních letech hlásí i další národní kulturní instituce...

Otázka „kdy“ asi není na místě. Diskuze o budoucí sídelní struktuře NK ČR již nějakou dobu probíhají. Například v rámci NK ČR byly svolány interní mezioborové a mezigenerační pracovní týmy, které v průběhu podzimu a zimy odpovídaly na koncepční otázky spojené nejen s novostavbou NK ČR, ale i s využitím stávajících objektů v Klementinu a Hostivaři. Výsledkem debat je teze tzv. trojúhelníku budov knihovny, kde mají své logické místo a smysluplné využití jak nová budova, tak zrekonstruovaný historický objekt Klementina i hostivařské depozitáře. K těmto vstupním tezím byly zpracovány jednoduché „karty“ – krátké a relativně úderné texty popisující funkci a poslání daného objektu v systémovém využití budov. V průběhu roku 2021 bychom chtěli tyto teze dále rozpracovat a zaměřit se zejména na sestavení podrobnějšího ideového konceptu nové budovy. Samozřejmě, že mimo těchto interních prací probíhají a budou probíhat i širší jednání nejen se zástupci Ministerstva

kultury, dalších vládních a státních organizací, hlavního města Prahy, ale i s předními odborníky z řad architektů, urbanistů, demografů, sociologů atd.

Stavba depozitáře v Hostivaři se původně plánovala jako ulehčení historické budově Klementina, než vznikne nová budova. Ale na obzoru je už stavba Hostivaře II... Kolik Hostivaři bude muset být podle vás ještě postaveno, než definitivně zmizí postupně odvalovaná mantra, že nová budova není potřeba, že se vše vyřeší rekonstrukcí Klementina?

Jak jsem již uvedl v předchozí odpovědi, v plánované sídelní struktuře NK ČR mají své opodstatněné místo tři objekty – novostavba, Klementinum i hostivařské depozitáře. Málokdo totiž například ví, že NK ČR má k dispozici ještě po vícero stránkách nevyhovující depozitář v Neratovicích, kde se nacházejí její tzv. rezervní fondy, které tvoří základ zvažovaného systému depozitního ukládání knihovních fondů o celkovém počtu asi 900 000 svazků. Tento depozitář by NK ČR měla po dostavbě další části hostivařského skladu opustit a fondy přesunout sem. V Hostivaři by dále mělo být umístěno širěji plá-

nované metodické centrum ochrany a konzervace knihovních fondů, které bude napojeno i na rezervní skladovací prostory pro instituce postižené například živelnou katastrofou. Bude zde uložen i nadále narůstající Národní konzervační fond, další fondy podléhající zpřísněným konzervačním pravidlům či vybrané signatury univerzálního knihovního fondu. Koncept nové budovy navíc již nemůže být provázán pouze s potřebou skladovacích kapacit – to je v dnešní době jen těžko obhajitelný postoj. Naopak zde musí být akcentována rychlá dostupnost fondů ve fyzické i digitální podobě, moderní služby s přidanou hodnotou, podpora vzdělávání a obecně i vzdělanosti obyvatelstva, perspektiva příjemně prožitého aktivního času a v širším kontextu i urbanistický prvek, prožitek moderní architektury nebo živé tepající srdce města.

Přeji vám mnoho zdaru ve vašem působení ve funkci generálního ředitele NK ČR a věřím, že budete moci své představy naplnit tak, abyste nejen vy, ale i veřejnost pocítila, že se věci hýbají správným směrem.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Foto: Eva Hodíková – NK ČR

Napsali jste nám

K dvojrozhovoru s Blankou Konvalinkovou a Danou Petřýdesovou Předání žezla
(Čtenář, č. 4/2021, s. 136–139)

Musím se přiznat, že mě obě děvčata dojala. Každou z nich jsem poznala v různém čase a různě dlouho sledovala jejich počínání. Obě přijaly koncept moderní knihovny, který dostala do vínku v počátcích, včetně specifík liberecké knihovny, za svůj program a cíl. K mé radosti jsem si mohla být jistá po celou tu dobu, co mně nebylo dopřáno se účastnit „rozjezdu“, a hlavně, kdy se ujala Blanka Konvalinková vedení, že se knihovna ubírá tou cestou, která jí byla předurčena.

Dana přišla už do nové budovy se zkušenostmi z vedení městské knihovny, Blanka se zúčastnila aktivně příprav koncepce moderní knihovny s novými rozvinutými metodami služeb. Obě měly předpoklady knihovnu vést. Jsem ráda, že našly způsob, jak se spojit a vytvořit tandem, jehož výsledky práce nepotřebují velký komentář, ale obrovský dík. Jsem na ně pyšná a jsem šťastná. Blanko, díky je až málo na to, co máš za sebou. Dano, díky, že byla spolehlivou dvojkou. Hodně sil a energie v nové pozici.

VĚRA VOHLÍDALOVÁ

Nejtěžší knihovnická disciplína nese ovoce

Příspěvek navazuje na materiál, který poskytoval informace knihovnám, jež uvažují o přiblížení svých služeb osobám se specifickými potřebami (SOSP), byl publikován v minulém čísle *Čtenáře* (č. 4, s. 143–145) a problematiku nahlížel ze zorného úhlu spolupráce.

Efektivní může být rovněž **spolupráce se specializovanými zařízeními, podpůrnými neziskovými, případně charitativními, ale i různými zájmovými organizacemi zaměřenými na tyto skupiny (potenciálních) klientů a obdobně i se subjekty komerčními**. Vždy je třeba dobře vymezit vzájemné kompetence, definovat si společné zájmy, cíle, přínosy, podíly, možnosti a oblasti spolupráce apod.

Příklady dobré spolupráce knihovny s těmito partnery

SVKHK:

— **s centrem DANETA, s. r. o.** (zařízení pro děti i dospělé s různým stupněm mentálního postižení nebo s kombinovaným postižením, kteří nejsou trvale upoutáni na lůžko a nevyžadují trvalou zdravotní péči): každoroční vystoupení pěveckého sboru – děti i dospělí; dobrovolné vstupné hojně navštívených akcí je v závěru večera centru věnováno;

— **se spolkem Křesadlo Hradec Králové** (centrum pomoci lidem s poruchami autistického spektra, dále PAS): výstavy zprostředkující veřejnosti informace o tomto onemocnění (co je PAS, jak se projevuje apod.), event. výstavy tvorby lidí s autismem;

— **s Centrem Paraple**: výstava *Na handicap nehrajeme*, naposledy i se závěrečnou derniérou a aukcí výrobků klientů spolku Naše ulita, z. ú. (osoby s duševními poruchami, se sníženou schopností zvládat nároky každodenního života z důvodu chronického duševního onemocnění,

ohrožené závislostí nebo závislé na látkách měnících vědomí);

— **se spolkem Péče o duševní zdraví z Pardubic**: přednášky a besedy.

Knihovna Jiřího Mahena, dále KJM (držitelka certifikátu SKIP Handicap Friendly):

— **s Kontem Bariéry**: praxe neslyšících studentů, vznik videí o knihovně ve znakovém jazyce;

— **se Společností pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice** (SPMP ČR, <https://www.spmpr.cz/>): knihovna nabízí prostor pro vzdělávací aktivity a socializaci lidí s mentálním postižením, společnost nabízí konzultace, pokud jde o organizaci prostoru, přístupnost dokumentů atd.

KJM Lesná:

— **s AGAPO, o. p. s.** (podpora pracovního uplatnění pro lidi se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním v Brně): dlouhodobá praxe studentky.

Masarykova veřejná knihovna Vsetín (MVK):

— **s Elim Vsetín** (denní centrum, nabízející služby hygieny, přípravy či poskytnutí jídla, sociální poradenství a odbornou pomoc při řešení situace klientů): programy na míru – *Čteme pro radost* (práce s textem, zábavná forma, křížovky, hry, filmové ukázky), poslech MP3 v knihovně (mluvené slovo, hudba), výpůjční služby (knihy, lektorka, hry, CD, audioknihy), společné posezení s kávou (integrace, rozhovor s knihovníkem);

nabídku využívají většinou klienti s lehkým mentálním postižením skupinově nebo jednotlivci za doprovodu asistenta;

— **s Nadějí Vsetín** (poskytuje pomoc v nouzi lidem s mentálním, zdravotním a kombinovaným handicapem, služby duchovní, sociální, zdravotní, humanitární a charitativní, poradenské, vzdělávací a výchovné, doplňkové): programy na míru – *Čteme pro radost* (viz výše), výpůjční služby (knihy, lektorka), společné posezení s kávou (viz výše), partnerská spolupráce knihovny na kampani *Týden s Nadějí* (společný program – venkovní prezentace s kulturním programem, besedy atd.), vánoční přání, poradenství v oblasti „Jak informovat srozumitelně“ klienty s postižením;

— **s Auxilium, o. p. s.** (poskytovatel sociálních služeb podporujících život rodin pečujících o děti, následně osoby s nejtěžším stupněm zdravotního postižení): poskytnutí prostor pro jejich akce pro rodiče dětí (např. muzikoterapie), pravidelná návštěva dětské knihovny v Rokytnici (speciální programy za doprovodu asistentů), seminář pro pracovníky o knihách k tématu, které poskytuje knihovna, výpůjční služby (institucionální členství);

— **s Charitou Vsetín**: společný *Den seniorů* (kulturní program, prezentace poskytovatelů sociálních, zdravotních, vzdělávacích a kulturních služeb pro seniory), pravidelně cca čtyřikrát ročně *Čtení seniorům* v Charitě (Denní stacionář Magnolia);

— **s Diakonií Vsetín**: jednou měsíčně *Čtení seniorům* v Diakonii (Denní stacionář Zahrada), čtyřikrát ročně čtení v Domově Harmonie;

— **se Vsetínskou nemocnicí**: Čtení na LDN a dětském oddělení, osvětové besedy pro veřejnost (drogy, závislost, *Den zdraví* aj.), knihobudky v nemocnici;

— **s Centrem pro integraci cizinců Zlínského kraje**: překlady textového a videoprůvodce po knihovně pro cizince (ukrajinština, vietnamština, mongolština, angličtina) – více viz https://www.youtube.com/watch?v=cf037xypw2U&list=PLIYwpGtPokQpXEsmAPV0y7TFW8g_UtRUG, případně též tlumočnické služby po telefonu pro tyto uživatele, jimž knihovna poskytuje své služby, společné exkurze po knihovně, akce s multikulturními tématy (besedy, výstavy, workshopy).

Knihovna města Hradce Králové:

— **s Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka, z. s.**: pravidelné doplňování odborné literatury do fondu;

— **s Pevností – Českým centrem znakového jazyka, z. ú.**: kurzy českého znakového jazyka pro zaměstnance.

Krajská knihovna Vysočiny (dále KKV):

— **s Pedagogicko-psychologickou poradnou Havlíčkův Brod**: propagace služeb pro dyslektiky, konzultace nákupu fondu, nabídka zvukových knih dyslektikům;

— **s Tyfloservisem Jihlava**: konzultace navigačního systému knihovny, majáčky apod.;

— **s Tactus**: workshop o tvorbě hmatových knih;

— **se Slepíši Tasov**: program *Hele lidi*;

— **s Divadlem Neslyším**: divadelní představení;

— **se Světluškou, Postbellum**: podíl na charitativních sbírkách;

— **s Centrem pro zdravotně postižené**: vzájemná propagace.

MěK Dobříš

— **s Klubem přátel červenobílé hole**: workshopy pro školy a školky, vzdělávací výstava.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí n. L. (SVKUL):

— **s Neviditelnou výstavou v Praze**: společná akce (za SVKUL Poradenské a edukační centrum, Zvuková knihovna) u příležitosti Dne bílé hole 15. 10. 2019. Akce se zúčastnili společně žáci MŠ, ZŠ a veřejnost a nevidomí průvodci Neviditelné výstavy.

Knihovna Kroměřížska (KK):

— **s Centrem služeb a podpory Zlín, o. p. s., středisko Horizont Kroměříž a Sociálními službami města Kroměříže**: knihovna umožňuje prodej výrobků (svíčky, mýdla, keramika...);

— **se Svazem postižených civilizačními chorobami a Charitou v Kroměříži**: přednášky, besedy.

I další knihovny často doporučují spolupráci s dobrovolnickými centry, s Tichým světem, o. p. s., se spolky, které zajišťují péči o zdravotně znevýhodněné děti, dospělé a seniory, charitativními organizacemi, církvemi, domovy pro seniory, nemocnicemi, s Kontem Bariéry atd. Ti všichni

mohou být, jak dokazují uvedené příklady, skvělými a efektivními partnery v naší práci.

Pokud jde o **komerční subjekty**, jedná se vedle sponzorů zejména o producenty a prodejce různých kompenzačních pomůcek, technik a technologií, specifických forem informačních pramenů a dalších produktů pro osoby se specifickými potřebami. Tyto firmy často poskytují ke svým produktům i poradenství, bývají nakloněny společným prezentačním a propagačním akcím, někdy i dlouhodobé spolupráci, jež může být pro knihovny a jejich klienty výhodná. Některé soukromé subjekty (např. energetické firmy) poskytují v této oblasti zajímavé dotace a úspěšné projekty pak podporují také dlouhodobě. Komerční sféra je tedy rozhodně rovněž zajímavou partnerskou oblastí.

Nelze nezmínit, že velmi důležitým partnerem v této oblasti je vždy také **zřizovatel knihovny** (obec, kraj, stát), kterému můžeme v knihovnách často pomoci řešit velmi důležité problémy v oblasti SOSP. On nám naopak může pomoci s analýzou situace v místě (kolik a jak četných skupin handicapovaných osob ve své působnosti máme, jaké spolky, sdružení, organizace..., jaké existují možnosti podpory atd.) a také knihovnu v této práci v mnoha ohledech (finance, propagace, logistika aj.) podpořit.

Zajímavou formu spolupráce či partnerství představuje i využití výzev z fondů Evropské unie, a to jak na realizaci aktivit pro SOSP (včetně nákupu speciálních pomůcek, techniky), tak na úpravu interiéru knihovny (fyzická přístupnost budovy, informační cedule). Příklad poskytla např. KJM v projektu *Ruku v ruce* (<https://www.kjm.cz/ruku-v-ruce-projekt-handicapovani>).

Závěrem

Přiznejme, že vítána bude jistě i spolupráce s dalšími subjekty (veřejná správa, paměťové instituce...) a vlastně s kýmkoli, kdo se chce v oblasti SOSP angažovat a je ke spolupráci s knihovnou vstřícný. Subjekty, které přicházejí v úvahu jako první v pořadí, jsou ostatní **knihovny**, zvláště pak ty, které jsou na cestě k poskytování SOSP dále než my. Kromě těch, jež poskytly výše uvedené příklady, jmenujme především další **držitelky certifikátu SKIP Handicap Friendly**, tedy Knihovnu města Ostravy, Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně a Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci. Velmi inspirující jsou také některé **vysokoškolské knihovny**. A pomocnou spolupracující ruku najde každá knihovna rovněž u **Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana** (zrakový handicap) či **Informačního centra rodičů a přátel sluchově postižených** (sluchový handicap). Je tedy kam se obrátit. Četné příklady a doporučení potenciálních partnerů a spolupracujících institucí a organizací na centrální i regionální úrovni nabízí v oddíle Spolupráce a propagace metodická publikace **Rovný přístup. Standard Handicap Friendly** (viz: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporučení/rovny-prístup-standard-handicap-friendly>). Ten pro všechny knihovny připravila **Sekce SKIP Bezbariérové knihovny** (https://www.skipcr.cz/odborne-organy/bezbarierove_knihovny) a dále rozšiřuje spektrum potenciálních spolupracovníků právě vaší knihovny.

Těšíme se na spolupráci s vámi!

ZLATA HOUŠKOVÁ

zlata.houskova@gmail.com

Do čísla přispěli

Mgr. Eliška Bartošová – neformální pracovní skupina Udržitelnost v knihovnách ■ **Mgr. Alena Budková** – Městská knihovna Sedlčany ■ **PhDr. Miroslav Bünter** – Městská knihovna Most ■ **PhDr. Jaroslav Císař** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Bc. Adam Doksanský** – student, Univerzita Karlova ■ **PhDr. Libuše Foberová, Ph.D.** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **doc. PhDr. Jan Halada, CSc.** – Univerzita Karlova ■ **Mgr. Lenka Hanzlíková** – Městská knihovna v Praze ■ **Veronika Havlíková** – Městské kulturní středisko Letovice – Městská knihovna, pobočka Kladruby ■ **Mgr. Zlata Houšková** – SKIP ČR ■ **Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D.** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Kateřina Janošková** – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ **Mgr. Martina Košanová** – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ■ **Mgr. Ivo Marušík** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Ing. Libuše Nivnická** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Irena Prázová, Ph.D.** – Univerzita Karlova ■ **Alexandra Stůžková, DiS.** – Městská knihovna Hodonín ■ **Irena Šilhánková** – Knihovna Františky Plamínkové, Černošice ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR

Průzkumy

Dostupnost služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami 2020

V období dubna a května 2020 proběhl mezi knihovnami v ČR průzkum, který mapoval dostupnost služeb knihoven osobám se specifickými potřebami. Cílem bylo zjistit rozsah a úroveň služeb poskytovaných knihovnami těmto osobám v praxi s ohledem na knihovní zákon, který ukládá knihovnám zajištění rovného přístupu ke službám všem bez rozdílu. První část výsledků průzkumu byla publikována v lednovém čísle *Čtenáře* (s. 24–27).

Druhá část je věnována následujícím tématům: **akce knihoven pro osoby se specifickými potřebami** a zajištění jejich přístupnosti, **elektronické služby a webové stránky** knihoven, otázky týkající se **personálu knihoven a jeho kompetencí** při práci s osobami s postižením.

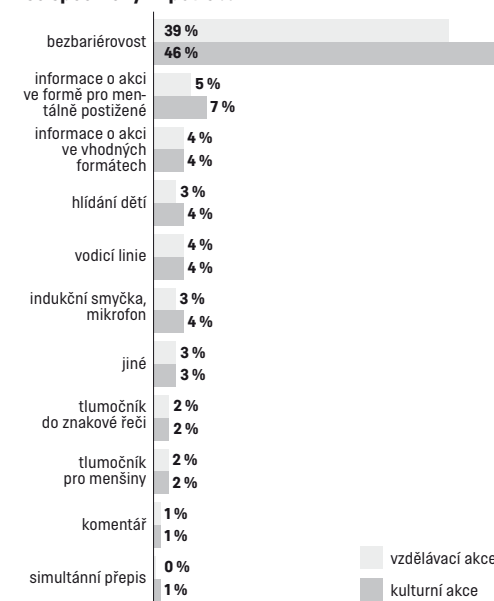
Přístupnost akcí

Tento blok otázek zkoumal, jakým způsobem knihovny zajišťují přístupnost svých akcí osobám se specifickými potřebami, příp. jakým způsobem tyto akce propagují a jaké akce s touto tematikou pořádají pro majoritní společnost. Ze způsobů zajištění přístupnosti akcí nejčastěji knihovny uvádějí bezbariérový přístup. Další opatření jako například přítomnost tlumočnicka do znakové řeči apod. jsou spíše minoritní záležitostí a objevují se zřídka (viz Graf 1).

Šíření pozvánek

Nejčastěji knihovny propagují tyto akce zveřejněním na svých webových stránkách (58 %), příp. na webových stránkách města (42 %). Menší část knihoven, pravděpodobně těch větších, propaguje akce v bulletinu – tištěném nebo elektronickém. Existuje také 15 % knihoven, které informace o akcích zasílají do různých organizací sdružujících či pomáhajících osobám se specifickými potřebami v místě knihovny (viz Graf 2).

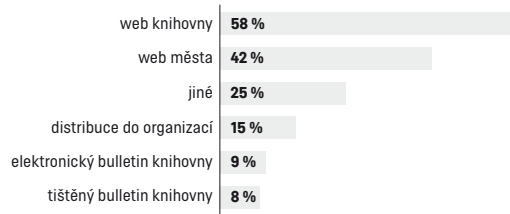
Graf 1
Zajištění přístupnosti akcí pro osoby se specifickými potřebami

Akce pro majoritní společnost

Většina knihoven (81 %) nepořádá akce určené majoritní společnosti, které jsou tematicky zaměřené na problematiku lidí s postižením. Jen 3 % knihoven je pořádá pravidelně a 16 % knihoven příležitostně (viz Graf 3).

Graf 2
Šíření pozvánek na akce

Graf 3
Pořádání akcí pro majoritní společnost s tématem lidí s postižením

Tematicky se tyto akce knihoven pro majoritní společnost zaměřují především na seniory (15 % knihoven), rodiny s dětmi (13 %) a obecně na problematiku postižení (10 %). Akce zaměřené na osoby s konkrétním tělesným postižením, případně jiným znevýhodněním pořádá pro majoritní společnost jen malá část knihoven. Nejčastěji mají tyto akce formu vzdělávacích akcí a integračních aktivit pro dospělé. O poznání méně pak takové akce knihovny pořádají pro děti (viz Graf 4).

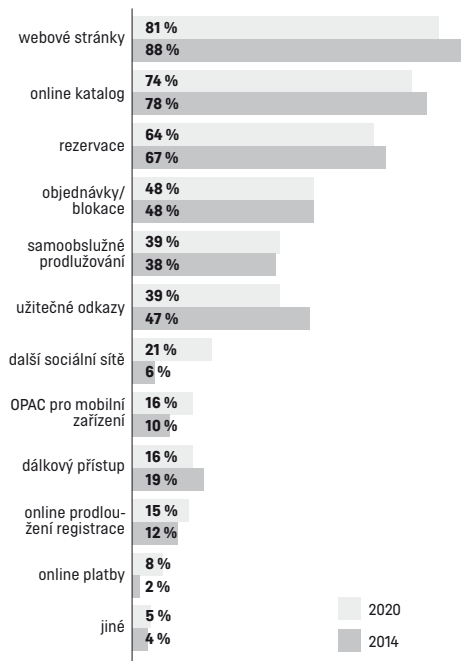
Graf 4
Témata akcí pro majoritní společnost (% knihoven)

Elektronické služby knihoven a webové stránky

Stejně jako v roce 2014 knihovny nejčastěji uvádějí, že v rámci elektronických služeb mají jejich uživatelé k dispozici webové stránky a online katalog knihovny, i když v roce 2020 je procento knihoven, které tyto služby uvádějí, o něco nižší. Naopak oproti roku 2014 častěji používají knihovny sociální síť, nabízejí online katalog prostřednictvím rozhraní pro mobilní zařízení a umožňují online platby (viz Graf 5).

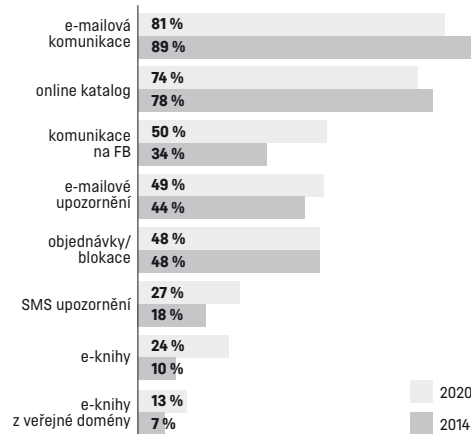
Graf 5
Elektronické služby knihoven

Z hlediska elektronické komunikace a dálkových služeb knihovny ve srovnání s rokem 2014 častěji komunikují prostřednictvím Facebooku, využívají SMS, příp. e-mailová upozornění a častěji nabízejí e-knihy. Nabídku e-knih v roce 2020 uvádělo 24 % knihoven oproti 10 % v roce 2014 (viz Graf 6).

Přístupnost webových stránek by měla být dnes nedílnou součástí tvorby kvalitních webových stránek. Pro weby veřejné správy je tento parametr povinností a přístupnost je ukotvena v zákoně č. 99/2019. Přístupnost webových stránek umožňuje návštěvníkům se zdravotním postižením orientovat se v nich a efektivně využít

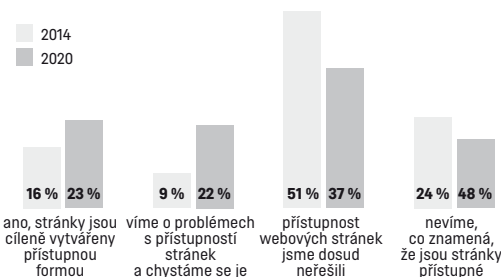
Graf 6
Elektronická komunikace a dálkové služby

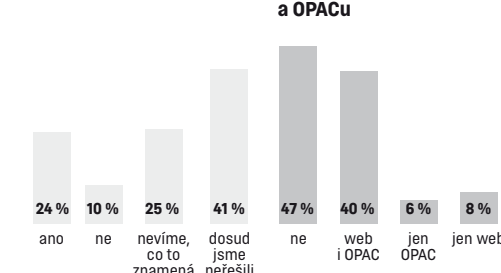
jejich obsah. Oproti roku 2014 se lehce zvýšilo procento knihoven (z 16 % na 20 %), jejichž webové stránky jsou vytvářeny přístupnou formou pro osoby s postižením, a zvyšuje se také povědomí knihoven o této povinnosti (viz Graf 7).

Přístupný online katalog pro osoby s postižením uvedlo 24 % knihoven, ostatní tuto skutečnost zatím neřešili (41 %), příp. neví, co přístupný

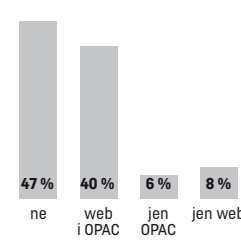
Graf 7
Přístupnost webových stránek pro osoby s postižením

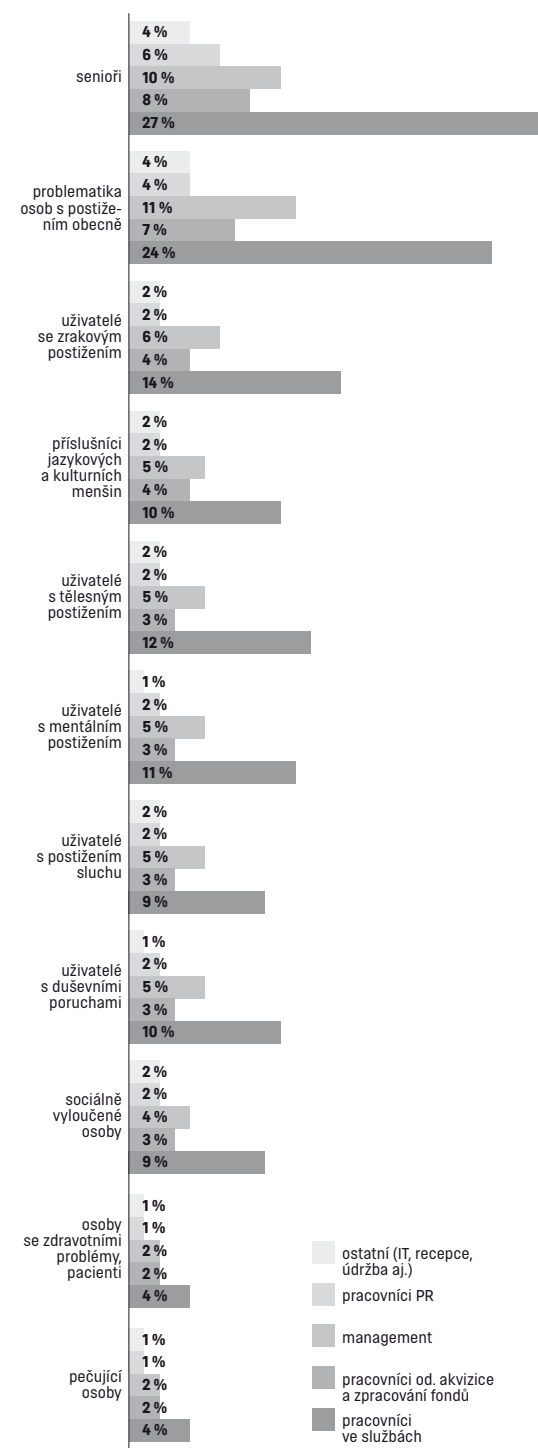
Graf 8
Přístupnost OPAC

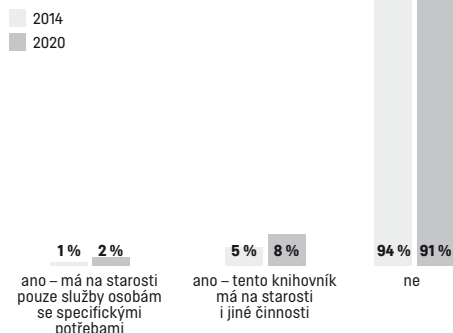
Graf 9
Responzivní desing webu a OPACu

Graf 10
Školení zaměstnanců v problematice poskytování služeb uživatelům se specifickými potřebami

ostatní (IT, recepce, údržba aj.)
pracovníci PR
management
pracovníci od akvizice a zpracování fondů
pracovníci ve službách

Vyškolení knihovník pro oblast služeb osobám se specifickými potřebami

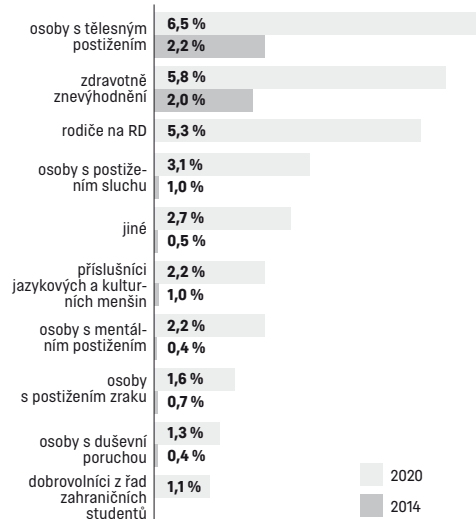
online katalog znamená (25 %). Responsivní design svých webových stránek a online katalogu umožňuje 40 % knihoven, téměř polovina knihoven (47 %) však tuto formu zobrazení svého webu ani online katalogu neumožňuje (viz Grafy 8 a 9).

Personál knihovny

Největší pozornost při školení zaměstnanců knihoven se věnuje problematice vztahující se k seniorům a problematice osob s postižením obecně. Nejčastěji jsou v této problematice školeni pracovníci ve službách, následuje management knihovny a pracovníci ve zpracování fondu (viz Graf 10).

Speciálně vyškolený knihovník

Nepatrně se zvýšilo procento knihoven, které zaměstnávají vyškoleného knihovníka pro oblast služeb osobám se specifickými potřebami, ať už má na starosti pouze tyto služby, nebo i jiné činnosti. Nejčastěji se tento knihovník věnuje osobám se zrakovým postižením a seniorům. Jazyková vybavenost tohoto knihovníka je většinou angličtina, příp. angličtina v kombinaci s jiným jazykem. Protože tento typ knihovníka zaměstnává málo knihoven, na podrobnější otázky v této oblasti (úvazek speciálního knihovníka a procento provozní doby, kdy je přítomen na pracovišti aj.) odpovědělo také malé množství knihoven. Nejčastěji má speciální knihovník celý nebo po-

Zaměstnávání personálu z řad osob se specifickými potřebami

loviční úvazek. Existuje i několik knihoven, kde je těchto speciálních knihovníků více (více úvazků než jeden). Častěji je na pracovišti přítomen jen část provozní doby knihovny.

Zaměstnávání personálu z řad osob se specifickými potřebami

Knihovny zaměstnávají osoby se specifickými potřebami spíše minimálně, ale procento těchto knihoven se postupně zvyšuje. Nejčastěji zaměstnávají osoby s tělesným postižením (6,5 % knihoven) nebo osoby se zdravotním znevýhodněním (6 %). Nejčastěji pak pracují ve službách, ve zpracování fondu, případně zastávají jiné nespecifikované činnosti (viz Graf 12).

VLADANA PILLEROVÁ

| Vladana.Pillerova@nkp.cz

Pozn.: V dalších částech prezentace výsledků průzkumu vás seznámíme se službami knihoven poskytovaných konkrétním skupinám osob se zdravotním postižením (tělesné, zrakové, sluchové, mentální), jazykovým a kulturním menšinám a s výsledky, jak jsou knihovny obeznámeny se standardem Handicap Friendly.

Elektronické knihy dnes a zítra

(analýza nakladatelských subjektů vydávajících v České republice e-knihy)

Příspěvek pokračuje v publikování výsledků průzkumu v předchozím čísle *Čtenáře* (č. 4, s. 133–135), kde byly akcentovány především oblasti tvorby koncové ceny e-knihy, způsoby jejího prodeje a nákladů na výrobu.

Náklady na marketing

Stále naléhavější otázkou pro současné nakladatele v České republice jsou náklady na marketing knih, na jejich uvedení na trh, na způsob a formy prezentace v krátkodobém horizontu, po celou dobu, kdy je kniha na trhu, ale i v případě reedice nebo nějaké události, která knihu připomene, když je uvedena v jiné mediální podobě, autora zviditelní apod. Tištěná kniha je pro uplatnění marketingového přístupu jistě vhodnější než e-kniha, protože nakladatel vždy musí zvážit, zda se mu prostředky vynaložené na marketing vrátí (kniha je specifickým druhem zboží). Proto také nakladatelé v našem výzkumu z velké většiny uvádějí, že e-knize poskytují minimální či vůbec žádnou marketingovou podporu, často je jen součástí edičního programu nebo spojená s marketingem tištěných knih. A když se jedná o její podporu, pak je to v případech, že vychází současně v tištěné podobě i e-verzi, *e-kniha je zkrátka jedna z forem knihy a prezentuje se tedy obsah, a ne forma*. O formu prezentace a propagace e-knih se ve větším starají distributoři. V jednom případě nakladatel vyděluje na propagaci e-knih 10 % výrobních nákladů, přičemž propaguje e-knihy, které za sebou mají úspěšnou tištěnou verzi. Vysokoškolská nakladatelé si zajišťují propagaci vlastní reklamou na univerzitách či v zahraničí.

Pro nakladatele jsou tak e-knihy především jednou z podob knihy, a protože prezentují obsah, ne formu, výdaje na marketing jsou nulové, marketing se nedělá. Prodej e-knih v většině nakladatelů zabírá pouhá procenta z celkového

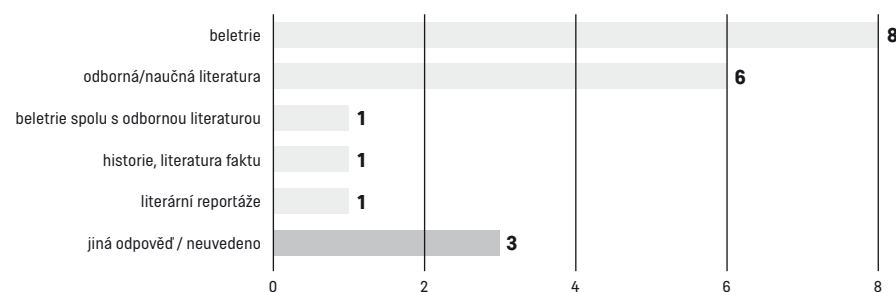
prodeje, s výjimkou tří respondentů se shodnou, že nepřesáhne desetiprocentní hranici. V jednom případě se pak jedná zhruba o dvacet procent prodeje, ve druhém o 25 %. Otázka, jaké procento z celkového objemu tvoří prodej e-knih v konkrétním nakladatelství, byla zodpovězena různě; někteří nakladatelé uváděli, že nedisponují statistikami a že obrat je mizivý. Častější odpovědí bylo rozmezí mezi jedním až šesti procenty, do deseti procent, vysokoškolská nakladatelé pak uváděli až 25 %. Tyto odpovědi se pak promítly i do otázky po objemu prodeje e-knih.

Formy prodeje

Důležitou otázkou výzkumu byla realizace prodeje e-knih – jaké cesty nakladatelství volí a uplatňují. Existuje tu několik skupin. Velká část nakladatelů nemá svůj vlastní e-shop, a tak prodává e-knihy prostřednictvím distributorských sítí. Jak jsme již uvedli, v těchto případech distributor knihu i digitalizuje. Mezi nejvíce využívané patří Kosmas, Palmknihy, Alza, méně využívané jsou například E-reading, Grada, DiBuk. Univerzitní nakladatelé využívají i zahraničních firem a také prodávají e-knihy knihovnám přes EBSCO apod. Nezanedbatelná část nakladatelů používá i vlastní internetové obchody a v těchto případech obvykle spolu s e-shopem využívají i distributorů. Další nakladatelé rovněž fungují sami jako distributoři i pro jiná nakladatelství.

Prodej do zahraničí

Zajímavá je i otázka prodeje e-knih do zahraničí, kde se nakladatelé shodují, že takovýto prodej je

možný a uskutečnitelný. Většina z nich prodává své tituly na Slovensko, to tvoří docela významnou část prodeje, ale tady se jedná často o iniciativu distributorů; jeden nakladatel se ovšem prosadil i na německém a čínském trhu. Proniknutí na současný mezinárodní trh je ovšem velmi složité, a když se o to někteří menší nakladatelé pokoušeli, většinou neuspěli. Zde se mohou prosadit jen velcí hráči. Roli tu hraje důležitost žánrové skladby, její nabídky. Vysokoškolská nakladatelé se tu prosazují lépe, tři ze čtyř nabízejí své tituly v mezinárodních distribučních sítích, zejména Amazon, Google Play, Martinus, ProQuest. A jen in margine, někteří nakladatelé jsou toho názoru, že *jeden z důvodů existence e-knih je fakt, že jsou dostupné ve světě.*

Žánrová skladba

Velká nakladatelství většinou shodně uvádějí, že vydávají široké spektrum e-knih: beletrie (tuzemskou i překlady), populárně naučné, odborné, thrillery, sci-fi, fantasy, krimi, detektivky, romantiku, knihy pro ženy, méně je zastoupena historie a non-fiction literatura a samozřejmě tu figurují učebnice, vědecká a naučná literatura a skripta, především u nakladatelů vysokých škol. Ve výčtu chybí dětská literatura, komiksy, kuchařky, obrázkové knihy, ale i literatura faktu.

Nakladatelé střední velikosti a nakladatelé malí kromě beletrie uvádějí více specializované žánrové oblasti, spíše se soustřeďují na jednu či dvě žánrové oblasti. Například oblast naučné, odborné nebo non-fiction literatury, historie, ale i učebnice a naučná literatura, a dokonce se tu objevují literární reportáže, poezie či výhradně tvorba jednoho autora.

Tak jako u tištěných knih, i u e-knih je na pomyslném žebříčku oblíbených žánrů, ovšem bez nějaké přesnější žánrové specifikace, na prvním místě beletrie následovaná naučnou a odbornou literaturou, u univerzitních nakladatelů to je vědecká a odborná literatura.

V případě vztahu mezi autorem a nakladatelem, autorem a čtenářem uvádějí respondenti, že je v podstatě stejný jako u tištěných knih; těsný je v případě, že někteří nakladatelé vydávají e-knihy pro úzkou skupinu čtenářů. Jiní ovšem poukazují na skutečnost, že úspěšné e-knihy a jejich úspěšní autoři se rekrutují z tzv. „spotřebních“ žánrů, jako jsou krimi, ale třeba i fantasy. Zahraniční autoři e-knih jsou zastoupeni svou produkcí různě, velcí vydatelé je vydávají často více než v padesáti procentech a nemají problémy s jejich autorskými právy. Jiní, menší vydatelé vydávají spíše domácí autory, vysokoškolská vydatelé se zaměřují převážně na domácí autory. U všech e-knih je vždy důležitá grafická podoba knihy, zda je realizovatelná, jinak se neaplikuje příliš přísný žánrový výběr e-knih.

Je pravděpodobné, že budoucnost *bude asi spíše o hybriditě fyzické a digitální formy.* Uvidíme, do jaké míry situaci na knižním trhu a celkový přístup nakladatelů k e-knihám ovlivní koronavirová krize. Výsledky výzkumného šetření o budoucnosti e-knih z podzimu 2020, včetně názorů nakladatelů na spolupráci s knihovnami, a srovnání výsledků výzkumu „před a v“ koronavirové krizi budeme prezentovat v dalších částech.

JAN HALADA | jan.halada@fsv.cuni.cz
IRENA PRÁZOVÁ | irena.prazova@fsv.cuni.cz
ADAM DOKSANSKÝ
 | adam.doksansky@gmail.com

Rekapitulace získaných poznatků

- **Ekonomicky jsou e-knihy v porovnání s tištěnými tituly pro většinu nakladatelů spíše zanedbatelné** (měsíční průměr v celkovém obrátu nepřekonává nikdy 2 %, z hlediska počtu kusů tvoří e-knihy 27 % z celkového objemu, z hlediska obrátu je to 6 %).
- **Pro většinu nakladatelů jsou e-knihy jednoduchým dodatečným zdrojem příjmů i po vyprodání tištěného titulu** (pokud to umožňuje licence).
- **V naprosté většině prodej probíhá přes distributory, někdy výhradně přes distributory.**
- **Velký počet nakladatelů nedělá žádný záměrný výběr** (vydají jako e-knihu vše, k čemu mají licenci/práva).
- **Hlavní žánry e-knih pro jednotlivá nakladatelství odpovídají jejich produkci, ale obecně jde většinou o beletrii.**
- **Pro větší a velká nakladatelství jsou e-knihy již zcela standardním vydavatelským produktem, automatická věc, nad kterou se nepřemýšlí a prostě se dělá.**
- **E-knihy se přesunuly do fáze „dospělých“ technologií** (relativně uspokojivě je vyřešena ochrana vlastnických práv, autoři se již tolik neobávají pirátství, resp. vytvořil se konsenzus ohledně snesitelné míry pirátství, čtenáři jsou již zvyklí za e-knihy platit a vlastníci licencí publikování i ve formě e-knihy vyžadují).

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Práce s dospívajícími**
 - Mklub Městské knihovny Třinec
 - makerspace Půda v Poličce
 - práce s youtubery v Dobříši
 - projekt vzdělávání Masarykovy univerzity z pohledu knihovnické praxe
 - zkušenosti ze Slezské univerzity v Opavě
- **Čtení v době koronavirové pandemie – průzkum**
- **Vzpomínka na Josefa Vlčka a Zoru Šimůnkovou**
- **Pracovněprávní legislativa v praxi**
 - stravenkový paušál
- **Půjčování zážitků z MěK Česká Třebová**
- **Těšínské Slezsko – těžký průmysl či region kultury?**
- **Do Jičína za Rumcajsem (Václav Čtvrtek a Jičín)**
- **Knihovny v novém:**
 - Městská knihovna Domažlice
 - japonský architekt Kengo Kuma
- **Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven**
- **Knihovny v malých obcích:**
 - Místní knihovna Hodice
 - Obecní knihovna Hnanice
- **Portál *Knihověda.cz* a další materiály.**

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli
i v této složité době!

Splněný sen...

Když jsem byla malá, brávala mě maminka do knihovny v Letovicích, ve které moje teta pracovala jako vedoucí. Jedna ze vzpomínek na mé dětství je právě ta, jak se okolo mě až ke stropu tyčí regály plné knih, teta sedí uprostřed za velkým stolem a připadá mi jako královna. *Taky jednou budu knihovnice*, prohlásila jsem tehdy. I když zpočátku tomuto rozhodnutí osud nedával příliš za pravdu, později se tato slova stala téměř prorocká.

O několik let později jsem převzala pobočku Městské knihovny Letovice v Kladorubech. Zájem o její služby byl pramalý. Pravidelně do ní z obce o dvou stech obyvatelích chodili pouze dva čtenáři, občas se objevil i někdo, kdo hledal knihu z povinné četby. Knihovní fond byl zastaralý a ani darované knihy jeho kvalitu nijak zázračně nevylepšovaly. Jako úžasná mi přišla spolupráce a možnost zapůjčení nově vydaných knih z výměnného fondu v Boskovicích a z Městské knihovny Letovice. Pro malou knihovnu s minimální možností nakoupit nové knihy se tato skutečnost rovnala výhře v loterii.

Pověst knihovny se v té době sice pomalu vylepšovala vlivem pořádání společného čtení, výtvarných dílen a podobných akcí. Povědomí čtenářů o tom, že si v knihovně mohou půjčit zcela nové knihy, byla však stále malá. Proto jsem se rozhodla daný stav věci zvrátit. V rámci hesla „za málo peněz hodně muziky“ jsem vyrazila po vsi s malým vozíčkem. Ten byl plný nových knih a ověnčen nápisem **Pojízdna knihovna**. Podezření, že jsem se zbláznila, a snad i vnitřní pocit trapnosti jsem odvrhla za pomoci party dětí, které jsem prachspřestě zneužila ku prospěchu dobré věci. Přiznávám, některé z dětí byly i mé vlastní... Každopádně Pojízdnu knihovnu si užili všichni. Děti si zahrály na knihovníky, místní si rozpůjčili vozík knih a paní knihovnici přibýli noví čtenáři. Dodnes jich do knihovny i díky této akci chodí téměř šedesát.

Snad právě proto, že mě děti nenechaly na holíčkách a šly do tak potřeštěného nápadu, jakým byla Pojízdna knihovna, jsem pro ně chtěla uspořádat *Noc s Andersenem*. Se vším všudy. Tedy

Improvizovaná literární kavárna

i s přespáním. Leč do malé knihovny, jakou je ta kladorubská, se i při sebevětší snaze všichni nevešli.

Padlo tedy rozhodnutí: *Nevejdeme se do knihovny? Tak ji přestěhujeme ven! Pod stan! Samozřejmě obrazně*. A tak vznikla **Knihovna pod stanem**.

Zpočátku jednodenní přespávačka pro děti. Postupem času, i díky podpoře návštěvníků knihovny, jsem Knihovnu pod stanem rozšířila na dvoudenní akci nejen pro malé, ale i velké čtenáře. Za podpory Městské knihovny Letovice a re-

gionálního oddělení v Boskovicích a hlavně s pomocí mých přátel a nadšenců z řad čtenářů jsme sestavili program, který těžil především z místních zdrojů – tedy regionálních autorů.

Páteční večer v roce 2018 se nesl v duchu knížky Lenky Dokoupilové *Putování skřítků Vítka*. V sobotu se pak malí i velcí mohli s autorkou setkat na jejím čtení a připojit svoje výtvary z předešlého dne k putovní výstavě skřítků. Pro další autorská čtení jsem oslovila své dva kamarády. Za poezii to byl Daniel Burger, který přednesl nejen svoji tvorbu, ale i poezii moravských básníků, např. Skácela nebo Halase. O cestopisnou přednášku se postaral místní dobrodruh Libor Širůček, který se vydal do Himálaj a pod záštitou jedné z charit pomáhal postavit tzv. sluneční školu v Kargyaku. Drama, tedy divadlo, na závěr zajistili ochotníci z nedalekých Pamětic. Všechny přednášky byly proloženy hudebním vystoupením letovického uskupení, které se dalo dohromady tak nějak improvizovaně především pro tuto akci. Poté následoval koncert blanenské skupiny Šnek. V mezích mohli návštěvníci zhlédnout již zmíněnou putovní výstavu, navštívit výtvarnou dílnu, zažít malování na obličej, zkusit chůzi po laně, dát si kávu v Literární kavárně pod širým nebem...

Podobně proběhl také druhý ročník v roce 2019.

Ten loňský se však z všeobecně známých důvodů uskutečnit nemohl. Když jsem toto rozhod-

Putovní výstava na motivy knihy Lenky Dokoupilové
Putování skřítků Vítka

nutí oznámila svým dětem, bylo vidět jejich zklamání. A tak přišel další nápad. Společně s Městskou knihovnou Letovice jsme vyhlásili výzvu: *Nemůžeme se setkat na Knihovně pod stanem? Užijte si Knihovnu pod stanem doma! Stan si postavte v obýváku z křesla a deky, stanovav se dá i pod stolem v kuchyni, za pěkného počasí i na zahradě. Přečtěte si společně pěknou knížku, zahrajte si divadlo nebo si zazpívejte. Fantazii se meze nekladou*. A děti, ty si věděly rady, jak na to! Ostatně i díky nim Knihovna pod stanem vznikla. A snad i díky jedné malé holčičce, která se před lety rozhodla stát se knihovnicí.

VERONIKA HAVLÍNOVÁ

| knihovna@mks-letovice.cz

Foto: autorka

Veronika Havlíková pracuje jako profesionální knihovnice v oddělení pro dospělé v Městské knihovně v Letovicích; o víkendech se věnuje svým čtenářům v pobočce Kladoruby. V roce 2016 byla za svou činnost oceněna diplomem za netradiční podporu čtenářství ve své obci. Na setkání venkovských knihovníků ve Křtinách v roce 2019 inspirovala svým vystoupením mnohé.

Lépe, zdravěji, udržitelněji. V knihovnách

V lednu jsme úvodním webinářem oficiálně zahájili rok udržitelnosti v knihovnách. Pilotním řečníkem byl vedoucí Informačního centra OSN v Praze Michal Broža, který se ve svém příspěvku soustředil na tři okruhy otázek: popis stavu současného světa, klimatické změny a prostředky, které máme jako jednotlivci a společnost k dispozici, abychom negativní trendy dokázali zvrátit.

Pomyslná zpráva o stavu planety nevyznívá podle Broží příliš optimisticky. Od poloviny 20. století dochází k velkému, až exponenciálnímu růstu v indikátorech, skrze které na náš svět můžeme nahlížet. Sem patří například to, kolik vyrábíme věcí, spotřebováváme benzín, emitujeme CO₂, a můžeme to vidět i na příkladu globální produkce odpadu. Opakovaně připomínal, že řešení těchto komplexních problémů vyžaduje spolupráci a že výzvy musíme tedy řešit společně a solidárně, a to s důrazem na prevenci, která je mnohonásobně levnější než ad hoc řešení. Co se dále bude muset změnit, je i pohled na ekonomické ukazatele. Budeme přehodnocovat naše priority a více se zamýšlet i nad tím, zda za smysl života nadále pokládat především vydělávání a utrácení peněz. Podle Broží bychom i v běžném životě měli opustit olympijské „rychleji, výše, silněji“ a hledat odpovědi na to, jak žít lépe, zdravěji a udržitelněji.

Zásadní role knihoven

Pramení-li současné globální problémy a hrozby z nadměrné spotřeby, nedůvěry mezi lidmi a šíření dezinformací, jsou knihovny, postavené na principu rovného přístupu k informacím a sdílení, pro udržitelnost zásadní. Velká část odpovědí na úvodní anketní otázku *Co vás jako první napadne, když se řekne udržitelnost v knihovnách?* směřovala zcela správně k udržení kvalitních služeb knihoven. Knihovna však může jít ještě dál. Inspiraci, jak to dělají v knihovně v obci

s třístapadesáti obyvateli, přinesla Hana Matulová, knihovnice z Kořence (okres Blansko). Představila aktivity, prostřednictvím kterých knihovna přináší témata udržitelnosti do života malé obce. Začínají už od nejmenších, organizují pro děti kroužek Pátečníci, kde využívají metodu storytellingu podle metodiky organizace NaZemi, a také přívesnický tábor, na kterém spolupracují s organizací Lipka a zapojují i další místní organizace. Kolem tradičních řemesel sblíží generace a podporují mezigenerační výměnu zkušeností a dovedností. Díky grantu Nadace Partnerství z výzvy Zelené oázy se jim podařilo zapojit místní obyvatele a společně zkrášlili obec jablonořovou zahradou.

Lednový webinář motivoval téměř stovku knihovnic a knihovníků ze 30 knihoven napříč republikou k účasti ve vzdělávacím programu a nás velmi těší, že myšlenku udržitelnosti spolu s námi nechcete ve svých knihovnách jen aplikovat, ale také šířit dál. My vám k tomu budeme v průběhu celého roku dodávat informace, inspiraci a nástroje, jak na to. V prvním webináři jsme se zaměřili převážně na globální pohled, v tom druhém jsme se přesunuli na národní úroveň. Spolu s Lucií Sršňovou a Janem Marešem z Ministerstva životního prostředí jsme se věnovali mimo jiné *Strategickému rámci ČR 2030*. Vzhledem k tomu, že 20. 3. byl Mezinárodní den štěstí, dívali jsme se na svět optikou kvality života (v souladu s cílem 3: Zdraví a kvalitní život).

Co nás/vás čeká

Poslední květnové pondělí nás čeká *Desatero domácí ekologie* a v létě se snad již můžeme těšit na společné workshopy s tématem spolupráce a mapování komunit. V DOK16 Městské knihovny v Praze si vyzkoušíme recyklaci reklamních bannerů a budeme šít vratné obálky pro MVS. Aktuální informace o edukačním cyklu naleznete na <https://udrzitelna.knihovna.cz> a www.facebook.com/udrzitelnostvknihovnách. Video z webinářů sledujte na youtube kanálu Sdružení knihoven ČR.

Využití nových technologií

Knihobox!

Kdo pochybuje o nekonečné invenci českých knihovnic a knihovníků, ať se přesvědčí o dalším novém nápadu, který byl právě realizován v Městské knihovně Most. Novinka se jmenuje Knihobox a není nepodobná výdejním automatům nejmenovaných e-shopů. Má ovšem zcela nekomerční charakter a představuje další službu pro čtenáře, kteří už dlouho a zatím marně čekají na to, až přijdou k pultu se živými a nezarouškovými knihovnicemi nebo se projdou volným výběrem, aby si zase přičichli k tak omamné vůni papírových knih.

Představení

Pojďme si Knihobox a jeho fungování představit: je to zařízení se 24 boxy, ze kterých si čtenáři mohou vyzvednout své předem objednané výpůjčky, slouží jim 24 hodin denně a sedm dní v týdnu. Představuje výpůjční službu, která je bezkontaktní (tak potřebná v dnešní koronavirové době), jednoduchá, hygienická a uživatelsky přívětivá. Čtenář si objedná dokumenty telefonicky (připravuje se ale ještě možnost objednávky i přes on-line katalog), pracovníci knihovny je připraví a „načtou“ do čtenářova konta. Pak se mu odešle SMS zpráva, kde je objednávka potvrzena jako připravená a podána informace o lhůtě pro vyzvednutí knih, čísla boxu a způsobu zadání

Jakkoliv se udržitelnost může zdát v knihovně jako nové téma, viděli jsme, že nakonec jde hlavně o posilování důvěry mezi lidmi a společné hledání cest, jak žít lépe, zdravěji a udržitelněji. A v tom jsou možnosti knihoven dalekosáhlé.

MARTINA KOŠANOVÁ

kosanova.martina@svkpk.cz

ELIŠKA BARTOŠOVÁ

elusnica@gmail.com

ONDŘEJ HUDEČEK

ondrej.hudecek@mkp.cz

PIN. K vyzvednutí objednávky čtenáři postačí najít příslušný box, na zámku boxu nastavit PIN, skříňku otevřít, vyzvednout objednané knihy (spolu s potvrzením o výpůjčce) a skříňku řádně zavřít.

Zhodnocení zkušeností

Novinka v mostecké knihovně je zřejmě i první vlašťovkou tohoto typu služby v českých veřejných knihovnách. Jednoduché řešení umožňuje půjčení knih i mimo otevírací dobu knihovny nebo těm, kteří nechtějí chodit k výdejnímu okénku. Knihobox byl vyroben šikovnými údržbáři knihovny svépomocí, nevyžaduje připojení na elektrickou síť ani speciální kartu. Pořizovací náklady byly několikanásobně nižší než případný nákup podobného zařízení u specializované firmy. První zkušenosti také již ukazují, že proces objednávky a její vyzvednutí v Knihoboxu čtenáři zvládají bez potíží. Spokojenost je pak na obou stranách – ostatně potvrzují to reference např. těch čtenářů, kterým pracovní doba nedovolí osobní návštěvu knihovny v její otevírací době. A navíc se potvrzuje ona zmiňovaná neutuchající snaha knihovnic a knihovníků maximálně sloužit svým čtenářům.

MIROSLAV BÜNTER | bunter@knihovnamost.cz

Zajímají mne témata, která leží „na pomezí“

Foto: archiv J. Lukavce

Jan Lukavec je knihovník, publicista, autor recenzí, redaktor a spisovatel. Vystudoval český jazyk a literaturu a kulturologii na FF UK v Praze a absolvoval půlroční stáž na univerzitě v Kostnici. Pracuje v Národní knihovně ČR v Oddělení doplňování zahraničních dokumentů. Pravidelně přináší zprávy z knižních veletrhů, přispívá do řady českých periodik (*Deník N*, *Orientace LN*, *Respekt*, *Salon Práva* aj.) a příležitostně přednáší na vybraných vysokých školách.

Jan Lukavec (nar. 1977) se ve svých recenzích, esejích a studiích zaměřuje na témata ležící na pomezí přírodních a společenských věd, zabývá se antropologií sexuality a města, zvláště panelového sídliště (bydlí na pražském Jižním Městě). Od roku 2008 píše pro časopis *iLiteratura.cz*, o rok později se stal redaktorem sekce non-fiction. Dosud vydal knihy *Fanatik, prorok, či klaun? G. K. Chesterton a jeho interpreti* (CDK, 2008), *Zneklidňující svět zrcadel* (Malvern, 2010), *Od českého Tokia k exotické Praze* (Malvern, 2013), *Bytosti na pomezí, Texty o literární fantastice* (Pulchra, 2016) a *Imaginární zoologie* (Pulchra, 2019); podílel se na publikacích *Slovník novější literární teorie. Glossář pojmů* (Academia, 2012) a *Městská knihovna v zrcadle času (1891–2016)* (Městská knihovna v Praze, 2016).

Pracujete v knihovně, píšete recenze a knihy, dá se tedy říci, že knihy jsou vašim osudem. Předpokládám, že nejen profesí, ale i vášní, koníčkem. Kde se ve vás zájem o literaturu vzal? Můžete stručně představit svůj „čtenářský životopis“?

V různých životních etapách jsem četl zcela odlišné typy knih. Po sametové revoluci, kterou jsem jako školák nadšeně prožíval, jsem horlivě četl knihy o T. G. Masarykovi a Edvardu Benešovi a i pod jejich vlivem u mne došlo k náboženské konverzi. V důsledku toho jsem v následujícím

období konzumoval hlavně životopisy svatých, byť někdy beletristicky zpracované, například Werfelovu *Píseň o Bernadettě*. A z povinné či doporučené školní četby jsem si vybíral tituly, které se nějak vztahovaly k náboženství, třeba Seifertovy verše o Panně Marii. V době gymnaziálních studií jsem četl pestré směs všeho možného. V neposlední řadě i hodně knih o psychologii, abych se jako vnitřně rozháraný teenager mohl sám v sobě lépe zorientovat. Posledních asi patnáct let čtu převážně non-fiction, v čemž plně zapadám do zjištění Jiřího Trávníčka, že tento typ literatury čtou více muži. Výjimkou jsou případy, kdy načítám určitý typ beletrie ke konkrétnímu tématu, o kterém chci právě obecněji psát. O tom, jaká vychází beletrie, si udržuji přehled například prostřednictvím rozhlasové četby na pokračování. K některým spisovatelům se přitom v různých fázích života vracím: ke Karlu Čapkovi, Italu Calvinovi nebo Jiráskovi. Jako velmi mladý školák jsem se okouzleně hroužil do jeho *Starých pověstí českých* a o pár let později jsem zase hluboce prožíval tragický příběh nenaplněné lásky z románu *Temno*.

A co vaše osudové či milované knihy, k nimž se rád vracíte nebo vás nějak ovlivnily?

Z tisíců knih, které jsem přečetl, mne každá z nich asi ovlivnila aspoň trochu, i když už o tom třeba ani nevím. Vyberu jen několik nejvýraznějších. Ambivalentní vztah k náboženství jsem řešil prostřednictvím knihy Paula Veynea *Věřili*

Řekové svým mýtům?, poukazující mimo jiné na to, že k různým rovinám skutečnosti můžeme přistupovat odlišnými způsoby, jak naznačoval už Goethe: *Jsmo panteisty, zkoumáme-li přírodu, polyteisty ve svých básních, a po stránce mravní pak monoteisty*.

Další skupina knih, které mne oslovily, pojednává o způsobech, jak k lidem, zvířatům i věcem navazovat vztahy, v nichž by nešlo o zpředměťování, manipulaci či využívání (Martin Buber: *Já a Ty*). Nebo v nichž se jednotlivec rozplyne v nějakém větším celku, což jsem hledal v dílech velmi odlišných badatelů: literárních vědců (Michail Bachtin) i antropologů (Victor Turner). A o totéž jde vlastně i v mém oblíbeném románu *Imaginární život* od Davida Maloufa. Ten pojednává o tom, jak básník Ovidius vědomě přijímá vyhnanství, do něhož musel odejít z Říma, zcela opouští civilizaci a podstupuje jakousi iniciaci do hlubin mystické Přírody. Proměny, které předtím popisoval jen teoreticky, začne prožívat sám na sobě. To jsem jednoho dávného večera dočítal a hluboce prožíval na Milíčkovském vrchu na Jižním Městě, zády k hradbě paneláků a čelem k tmavnoucímu lesu, na podobném rozhraní mezi civilizací a přírodou jako románová postava Ovidia. Na onen kopec nebo do jeho blízkosti v současnosti chodím skoro denně, někdy se svými dětmi, jindy sám. Ovšem už ne kvůli četbě: jako rostliny tam vystavuji svoje tělo slunci a větru, jako zvířata tam při běhu napínám svaly, potím se, funím a popadám dech. Abych si připomínal a rozvíjel to, co mám s ostatními živočichy společného. Těmito spojitostmi se zabývám i na poli non-fiction. Mimořádná je v tomto ohledu kniha *Chování: Biologie člověka v dobrém i zlém*. Její autor Robert M. Sapolsky v ní názorně ukazuje, co vše nás spojuje například s korýši. Pociťujeme-li strach, vylučujeme stejný hormon jako ryby, které se dostanou do potyčky s útočníkem. Biologické procesy odehrávající se při sexu v našem mozku jsou tytéž jako u kapybary. Zároveň vysvětluje, že často nemá smysl rozlišovat mezi „biologickými“ aspekty chování a těmi, jež by šlo označit za „psychologické“ nebo „kulturní“. Vše je v nás „zcela propletené“. Takzvané „neurobiologické“, „genetické“ či „vývojové“ vysvětlení chování označuje za pouhé zkratky, jež slouží k tomu, abychom se celému propletení provi- zorně přiblížili z konkrétního úhlu pohledu.

Můžete stručně představit své vlastní knihy? Mají něco společného, nějaká blízká témata, která v nich sledujete?

Jak už jsem naznačil, obecně mne zajímají témata, která leží „na pomezí“. I proto jsem vystudoval kulturologii, což byl typický průřezový předmět. To se promítá i do mých knih. Ta první, o G. K. Chestertonovi, analyzovala, co se děje s uměleckým dílem, když přechází z jednoho kulturního kontextu do druhého. A jak je možné, že v oblíbě jeho textů se u nás v meziválečném období shodly tři velmi odlišné čtenářské komunity: komunisté, liberálové a konzervativní katolíci. Každá z těchto skupin ho ovšem četla svým vlastním způsobem. Publikace *Od českého Tokia k exotické Praze* pojednává o hranicích mezi naším světem a exotickými oblastmi, které ve svých fantaziích konstruovali a pak překračovali čeští cestovatelé. A další mé knižní tituly zkoumají hranice mezi světem lidským, nadlidským a zvířecím, ať už se to týká bytostí fiktivních, jako jsou upíři a vlkodlaci, nebo příběhů o vztahu člověka a ostatních živočichů.

Co pro vás osobně znamená literatura, čtení a psaní a další aktivity kolem toho?

Existují tělesné činnosti, které jsou pro mne jistě důležitější i příjemnější než čtení. Ale knihy mohou užitečně vyplňovat čas mezi těmito aktivitami, nebo k nim mohou i inspirovat. Jak napsal Henry David Thoreau: „Skutečně dobrá kniha čtenáře přiměje k tomu, aby ji přestal číst.“ Záhy ji musí odložit a začít – podle ní nebo i jinak – žít.

Máte dva syny. Čtou? S jakým úspěchem je vedete ke čtení? A proč je čtení pro děti a mládež podle vás důležité?

Čtou, ale hlavně poslouchají audioknihy. Rádi mají třeba sérii *Hraničářův učeň*, která jednoho z nich inspirovala k tomu, aby se sám stylizoval do hraničáře, který posílaje svoje tělo a neslyšně se pohybuje přírodou. Knihám se kvůli tomu neodcizil, jen pak trochu změnil žánr, takže poslední dobou četl spíš příručky o přežití v divočině nebo naposledy publikaci od guru otužování a vědomé práce s tělem Wima Hofa *Ledový muž*.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

V černošické knihovně i přes omezení přibývá čtenářů

Nejen nový název – Městská knihovna Františky Plamínkové v Černošicích – má od přestěhování do nových moderních prostor koncem roku 2019 městská knihovna v Černošicích. Knihovna, pojmenovaná podle bývalé prvorepublikové senátorky, rozšířila otevírací dobu, nově otevřela venkovní posezení a pro malé čtenáře pestrobarevný koutek. Navzdory vládním omezením se v loňském roce zvýšil počet jejich čtenářů i výpůjček.

Foto: Petr Kubín

Foto: Pavla Nováková

Děti se v knihovně nenudí – hrací koutek pro nejmenší

Vchod do knihovny

Městská knihovna v Černošicích se přestěhovala do nových prostor v listopadu 2019. Dříve sídlila přes třicet let ve starém domě, a ten již nevyhovoval jak prostorově, tak z hlediska nevhodného pracovního prostředí. Výstavba nové knihovny byla spojena s komplexní rekonstrukcí staré činžovní vily Tišnovských z roku 1929. Právě tam je nyní umístěna nová radnice, k níž byla přistavěna dvě nová moderní křídla: knihovna a pošta s městskou policií.

Netradiční stěhování

Už samotné stěhování knih bylo velmi zajímavé a přilákalo i média. Začalo 7. 11. a menší část dětského oddělení se stěhovala díky dlouhému lid-

skému řetězu. I když listopadové počasí bývalo spíše zamračené, nám svítilo sluníčko. Vzdálenost mezi starou a novou knihovnou byla 150 metrů, proto bylo zapotřebí nejméně 150 dobrovolníků. Celá akce se velmi vydařila a byla příjemným setkáním čtenářů všech generací. Nechybělo ani občerstvení. Zbývajících 18 000 svazků bylo převezeno v bednách. Knihovna byla kvůli stěhování uzavřena týden a již 18. 11. jsme ji slavnostně otevřeli.

Nové prostorové dispozice

S novou knihovnou jsme získali větší prostor pro knihy, krásné prostředí, v němž se čtenářům líbí a cítí se zde příjemně. Krásné prostředí nezískali jen čtenáři, ale samozřejmě i zaměstnanci knihovny. Dispozičně je nová knihovna členěna tak, že hned u vstupu je výdejní pult s prezentací

novinek a místem pro posezení návštěvníků, nově si čtenáři mohou v předvstupní hale zakoupit v automatu kávu či jiný teplý nápoj. Pro veřejnost jsou k dispozici dva počítače a nově se díky wifi mohou ze svých notebooků připojit zájemci na internet. Komfortnější je i sociální zařízení, bezbariérový přístup.

Největší prostor knihovny zaujímá část s knihovním fondem pro dospělé, své místo zde také mají knihy černošických autorů. I když mám pocit, že dospělým čtenářům by v knihovně stačil regál s novinkami, umístěný při vstupu do knihovny. Dál už většinou nepokračují, neb jejich čtenářská srdce pohnou hlavně po novinkách!

Zadní část je určena dětem; k dispozici zde je i hrací koutek pro nejmenší. Součástí jsou také dřevěné hrací prvky, dřevěný domeček a dětmi velmi oblíbené lustry v podobě balónků, které si mohou prostřednictvím provázku sami rozsvěcet a zhasínat. Kvůli bezpečnosti a ochraně je prostor monitorován kamerou.

Velkým zpestřením především v letních měsících je venkovní terasa, kde si mohou čtenáři číst a odpočívat. Určena je i pro pořádání venkovních akcí, jako bylo například autorské čtení s panem Petrem Koťátkem, autorem knihy *Anička, mluvící potok a další chovanci ústavu paní Majerové*.

Pokaždé mám radost z příchodu malých školou povinných návštěvníků, kteří se do knihovny přijdou podívat společně s paní učitelkou. Ve staré knihovně při příchodu 20 dětí bylo opravdu plno, v té nové mají děti prostoru dostatek. Mezi nejoblíbenější besedy patří ty o pravěku. Proto jako stylovou odměnu pro vylosované vítěze našeho pravěkého kvízu hledám v neďalekém kosořském údolí trilobity. Děti bývají většinou knihovnou nadšené, ale bohužel se z celé třídy obvykle přihlásí jen jeden nebo dva malí čtenáři.

Vliv pandemie

Současná pandemická omezení situaci v knihovně velmi ovlivnila. V roce 2020 docházelo kvůli koronavirové krizi k opětovnému úplnému uzavření knihovny nebo bylo otevřeno výdejní okénko. Částečně se změnila i poptávka po knihách. Čtenáři si hledají a objednávají knihy z katalogu knihovny, a dostane se tak i na tituly, které knihovnu dlouho neopustily, i když jejich kvalita mnohdy převyšuje tituly nové. Hlavně jsou ža-

Kdo byla Františka Plamínková

Městská knihovna byla pojmenována po Františce Plamínkové (1875–1942), která sice ve městě žila celkem krátce, v závěru svého života zde ale zanechala viditelnou stopu. Byla českou političkou a novinářkou, bojovnicí za spravedlnost, za rovná práva a za mír. Dne 11. 6. 1942 byla v rámci heydrichiády zatčena, po třech dnech deportována do Terezína a 30. 6. 1942 popravena. Období dvou totalit se snažilo vymazat z učebnic a naší paměti statečné ženy, jakými byly Františka Plamínková, Milada Horáková či Věra Čáslavská, která v Černošicích také žila a jejíž jméno nese nová sportovní hala.

dané knihy humorné a ty s dobrým koncem. Převážně se půjčuje beletrie, při které se chtějí lidé odreagovat a nějak se jim nechce si prostřednictvím četby zatěžovat své mozkové závity.

Knihovna v době pandemie spolupracuje i s organizátory takzvaných distančních bojovek. V prosinci si zde vyzvedávali odměny účastníci naučné *Vánoční černošické stezky*. Děti přišlo přes 300. Knihovna se zapojila i do tradičního *Černošického běhu*. Součástí závodu na 10 kilometrů byl kvíz, tentokrát právě na téma nové černošické knihovny a literatury. Účastníci vybrali na podporu knihovny částku 19 433 korun, kterou použijeme na rozšíření knihovního fondu.

Co se chystá...

A co v knihovně chystáme nového? Koncem minulého roku rozhodlo město o nákupu nového moderního knihovního systému Koha. Nahradí stávající Clavius, začneme také půjčovat e-knihy. Přejí naší knihovně hodně čtenářů a čtenářům pak hodně příjemných chvil strávených nad knihami z naší knihovny.

IRENA ŠILHÁNKOVÁ

Irena.Silhankova@mestocernosice.cz

Knihovna v číslech

- V roce 2019 bylo v knihovně registrováno 554 čtenářů, 7023 návštěv, počet výpůjček dosáhl 15 859.
- V roce 2020 se počet čtenářů zvýšil o 101 nových, uskutečnilo se 7773 návštěv, výpůjček bylo 17 296.

Velikonoční stromy pod patronací knihovny

Velikonoce jsme v tomto roce strávili opět bez koledníků, přátelských posezení, sousedských potlachů a velkých rodinných setkání. Abychom z nich neměli pocit šedi a smutku, zkusila Městská knihovna Sedlčany vyzvat rodiny a organizace k velikonočnímu ozdobení stromů v rámci akce *Barevné Velikonoce v pandemii aneb Ozdobte velikonoční strom*, a rozveselit tak město. Cílem hry bylo propojit se i bez osobního kontaktu, ale s radostí.

Velikonoční hra se skládala ze dvou částí. První bylo zdobení velikonočních stromů, do které se zapojily i organizace, např. Domov Sedlčany, některé školní třídy, Základní umělecká škola Sedlčany, ale i rodiny. V druhé části hry rodiny ozdobené velikonoční stromy hledaly a v e-mailu knihovně popisovaly, kde je našly.

Velikonočně ozdobené stromy tak rozjasnily nejen soukromé zahrádky, jak je zvykem, ale i městská sídliště, náměstí, různé plácky nebo veřejné prostory před knihovnou nebo kulturním domem, ve kterém je momentálně umístěno očkovací centrum. Velikonoční ladění tak zasáhlo i ty, kteří se hry neúčastnili a městem se jen tak procházeli. A to se počítá...

ALENA BUDKOVÁ | budkova@knihovna-se.cz

Foto: archiv MěK Sedlčany

Díky německé elektronické knihovně eLibrary těží skupina EKZ z **coronavirové krize a z rozmachu digitálních médií**. Pro půjčování e-knih v německých veřejných knihovnách má zásadní význam systém Onleihe, který nabízí k půjčení více než 350 000 titulů knih, videí, časopisů, článků apod. Koronavirová krize přispěla k obrovskému boomeru v oblasti digitálních médií a distančního vzdělávání v knihovnách, ty se ale obávají daňových redukcí u svých zřizovatelů. Generální ředitel EKZ Jörg Meyer prezentuje tyto obavy. V minulém roce došlo k velkému poklesu prodeje fyzických médií a na druhou stranu eLibrary zaznamenala ve stejném období obrovský nárůst. Poptávka po e-knihách a dalších digitálních médiích lámala rekordy. Doposud byla jasným lídrem německého trhu eLibrary s 90% podílem na trhu, ale konkurence postupně nabírá dech např. v podobě vůdce světového trhu Overdrive. J. Meyer mluví o zvyšujících se nárocích uživatelů na produkty eLibrary. Pokud chce být některá firma stále nahoře, musí neustále reagovat na požadavky klientů. Společnost eLibrary svoji budoucnost vidí ve spolupráci s vědeckou obcí; v září 2020 zahájila dlouhodobou spolupráci s konzultanty znalostního managementu Univerzity Reutlingen. Skupina EKZ se svými 300 zaměstnanci zvýšila v posledním roce tržby 4% nárůstem o více než 66 milionů eur. Firma plánuje investice v desítkách milionů eur i v příštích letech. Je velmi důležitá pro vybavení veřejných knihoven v Německu. Poskytuje řešení pro správu knihoven, účetní, zálohovací a bezpečnostní technologie a další produkty. (BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Nr. 11, 2020, s. 612–613)

Mimořádná situace během minulého roku přinesla vícero výzev, s nimiž se musela Univerzitní knihovna Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici (UMB) vypořádat. Nejdůležitější úlohou akademické knihovny je informační podpora vzdělávacího procesu prostřednictvím profilovaného knihovního fondu. Prostory knihovny byly několik měsíců pro uživatele z důvodu epidemiologické situace nedostupné, proto vznikla potřeba zpřístupnit knihovní fond v tištěné podobě jinou formou. Efektivním řešením se stala digitalizace. Tu má

knihovna zapracovanou i v koncepci rozvoje na léta 2019–2025. V roce 2020 se zapojila do projektu na zabezpečení přístupu ke studijní literatuře na slovenských univerzitách, v rámci kterého nabízí služby vlastního kvalitně vybaveného digitalizačního pracoviště. Výstupem projektu je Virtuální studovna dokumentů dostupná na základě rozsahů IP adres Metropolitní sítě UMB, pro registrované uživatele i prostřednictvím vzdáleného přístupu. Jednotlivé tituly z digitální knihovny není možné stahovat a kopírovat. Dokumenty jsou dostupné ze zařízení zapojených do IP rozsahů Metropolitní sítě UMB. Díky výrazné pomoci Ústavu automatizace a komunikace UMB se podařilo zabezpečit registrovaným uživatelům univerzitní knihovny i vzdálený přístup.

(Bibliotheca Universitatis – ročník 16, číslo 2, 2020/2021, s. 12–14)

Digitální čítárna novin a časopisů ANNO je nepochybně jedním z oblíbených počínů rozsáhlé online nabídky Rakouské národní knihovny. Každý den ji používá přibližně 4000 uživatelů a tato bezplatná služba neustále narůstá. V tomto roce bylo naskenováno více než 33 500 stránek z rakouských exilových novin. Periodika jako např. *Anti Hitler Magazin*, která vycházela v New Yorku v období anšlusu Rakouska, jsou nyní přístupná všem uživatelům v online podobě a zájem o ně je obrovský. Velké množství rakouských časopisů vycházelo v letech 1938–1945, kdy nacistické Německo obsadilo Rakousko a řada intelektuálů odešla do exilu. Hledání v těchto titulech je možné prostřednictvím fulltextového vyhledávání i prostřednictvím tematického záznamu. Vyhledané záznamy si mohou uživatelé knihovny i vytisknout. Projekt ANNO by nebyl vůbec realizovatelný bez štedré podpory mnoha sponzorů. PORR, jedna z největších rakouských stavebních společností, například podpořila digitalizaci více než 7000 čísel celkem 22 titulů novin a časopisů. Díky finanční podpoře a spolupráci se společností Siemens bude čítárna ANNO výrazně rozšířena do budoucna. Aktuálně obsahuje více než 22 milionů digitalizovaných stránek.

(Magazin der Österreichischen Nationalbibliothek – Nr. 1–2, 2020, s. 15)

Před 90 lety, **4. 6. 1931**, se narodil **Jan Zábrana** († 1984), český básník, prozaik a významný překladatel z ruštiny a angličtiny (I. Babel, O. Mandelštam, M. Cvetajevová, S. Jesenin, I. Bunin, B. Pasternak, J. Conrad, S. Plathová, A. Ginsberg, G. Corso, L. Ferlinghetti aj.); jeho rozsáhlé deníkové zápisky vyšly knižně posmrtně pod názvem *Celý život*; dále vyšly jeho básně (*Nápěvy, Básně, Zeď vzpomínek, Jistota nejhoršího*), povídky a výbor z esejů *Potkat básníka* či korespondence s Josefem Škvoreckým (*Jak je ve větě člověk*) a Antonínem Přidalem (*Když klec je pořád na spadnutí*).

Před 60 lety, **6. 6. 1961**, zemřel **Carl Gustav Jung** (* 1875), švýcarský lékař a psychoterapeut, zakladatel analytické psychologie, autor mnoha spisů, esejů, studií, např. *Psychologické typy, Přítomnost a budoucnost, Odpověď na Jóba, Paracelsica, Člověk a jeho symboly, Aspekty mužství, Slova duše, Červená kniha* aj.

Před 230 lety, **10. 6. 1791**, se narodil **Václav Hanka** († 1861), český spisovatel, básník, národní buditel, jazykovědec, slavista, literární historik, knihovník, archivář, kustod historických sbírek, publicista, překladatel, editor staročeských a staroslověnských památek, vysokoškolský pedagog a pravděpodobně také falzifikátor (podíl na *Rukopisech královédvorském a zelenohorském*), autor básní a řady vědeckých spisů.

Před 140 lety, **19. 6. 1881**, se narodil **František Gellner** († 1914), český básník, prozaik, kreslíř, malíř, karikaturista a ilustrátor, představitel tzv. generace anarchistických buřičů, autor básnických sbírek *Po nás ať přijde potopa, Radosti života a Nové verše*, románu ve verších *Don Juan* a dalších děl.

Před 80 lety, **19. 6. 1941**, se narodil **Jan Vodňanský** († 2021), český spisovatel, herec, písničkář a lidový filozof; autor řady knih pro dospělé i pro děti a mládež a písňových textů, např. *Vychechtávky, Odtajnění, Ej, moja paranoia!, Chodící papírák aneb Řeči u tabule, Když jde malý bobr spát, Hledání ztraceného Voskovce* a dalších.

Před 400 lety, **21. 6. 1621**, byl za účast ve stavovském povstání popraven **Václav Budovec**

z **Budova** (* 1551), český politik, diplomat a spisovatel, významná postava politického a náboženského života českého stavovského státu ve 2. polovině 16. století a na počátku 17. stol., autor spisů *Antialkorán* nebo *Kšaft duchovní*.

Před 400 lety, **21. 6. 1621**, byl za účast ve stavovském povstání popraven **Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic** (* 1564), český spisovatel, šlechtic, válečník, diplomat, cestovatel a hudebník, autor cestopisu *Putování aneb cesta z Království českého do Benátek a odtud po moři do země Svaté, země judské a dále do Egypta*.

Před 80 lety, **21. 6. 1941**, se narodil český básník **Petr Kabeš** († 2005), nositel Ceny Jaroslava Seiferta (1995), autor básnických sbírek *Čáry na dlani, Zahrady na boso, Mrtvá sezona, Odklad krajiny, Pěší věc, Obyvatelná těla, Skanseny, Těžítko* či *Cash*.

Před 110 lety, **24. 6. 1911**, se narodil argentinský prozaik a esejista **Ernesto Sabato** († 2011), který vedle řady esejistických knih (česky vyšel jen *Spisovatel a jeho přízraky*) napsal pouze tři romány, jež ho však proslavily po celém světě a vyšly i v češtině: *Tunel, Kniha o hrdinech a hrobech* a *Abaddón zhoubce*.

Před 160 lety, **26. 6. 1861**, zemřel **Pavel Josef Šafařík** (* 1795), česky píšící slovenský spisovatel, slavista, literární historik, knihovník, etnograf a jazykovědec, autor básní (*Loučení s Múzou, Zdání Slavomilovo, Tatranská múza s lyrou slovanskou, Mé zpěvy* aj.) a mnoha vědeckých spisů (*Slovanské starožitnosti, Slovanský národopis, Slovem o českém pravopise, Počátkové staročeské mluvnice* aj.).

Před 110 lety, **30. 6. 1911**, se narodil polský básník, prozaik a esejista **Czesław Miłosz** († 2004), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1980).

Od roku 1951 žil ve Francii a od roku 1960 v USA; v roce 1970 získal americké občanství. Vedle řady básnických sbírek, z nichž česky vyšly výběry či soubory *Mapa času, Hymnus o perle, Svět, To, Traktáty a přednášky ve verších* aj., napsal např. román *Údolí Issy* a eseje *Ztročený duch, Rodná Evropa, Svědectví poezie, Saligia* a jiné eseje, *Miłoszova abeceda*, deník *Myslivcův rok* aj.

Portréty archiv autora

V černošické knihovně i přes omezení přibývá čtenářů s. 196–197

↑ **Vila Tišnovských z roku 1929 s jedním z přistavěných moderních křidel, ve kterém je umístěna knihovna**

Foto: Petr Kubín

↑ **Oddělení pro dospělé**

Odpočinková zóna s nejnávštěvovanějšími regály s novinkami →

↓ **Tapeta s černošickými spisovateli v popředí s Františkou Plamínkovou**

↑ **Momentka z autorského čtení**

↓ **Internetový koutek**

Foto: Pavla Nováčková

CELOROČNÍ VZDĚLÁVACÍ CYKLUS UDRŽITELNOST V KNIHOVNÁCH

Co máme za sebou?

- Globální agenda v proměnách času z pohledu České republiky a role OSN v transformaci světa k udržitelnosti
- Strategie ČR 2030 a Světový den štěstí: co znamená kvalita života v 21. století?
- Odolnost, udržitelnost, knihovny a nakladatelé

UDRŽITELNOST
V KNIHOVNÁCH

Na co se těšíme?

31. 5.	Desatero domácí ekologie
28. 6.	Mapování komunit, spolupráce (workshop)
26. 7.	DOK16 – recyklujeme (workshop)
srpen	Krajina, půda, lesy, zemědělství
září	Udržitelná města a obce
říjen	Vzdělávání (workshop)
listopad	Klima
prosinec	Závěrečná konference

udrzitelna.knihovna.cz/tema-2021

skip

UNITED NATIONS
Informační centrum
OSN v Praze

POD
ZASTÍTOU
ČESKÉ
KRAJE
PRO
UNESCO

MINISTERSTVO
KULTURY

Ministerstvo životního prostředí

SDRU_K

čtenář
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY